

Het vivisectie-vraagstuk : rede gehouden in 'Patrimonium' te Amsterdam en te Utrecht

<https://hdl.handle.net/1874/234797>

Het Vivisectie-Vraagstuk.

REDE,

Gehouden in „Patrimonium” te Amsterdam
en te Utrecht.

DOOR

J. B. T. HUGENHOLTZ,
Predikant te Axel.

*Uitgegeven door den Nederlandschen Bond tot
Bestrijding der Vivisectie.*

UTRECHT.
J. BOKMA Hzn.
1892.

HET VIVISECTIE-VRAAGSTUK.

Het Vivisectie-Vraagstuk.

R E D E,

Gehouden in „Patrimonium” te Amsterdam en te Utrecht.

DOOR

J. B. T. HUGENHOLTZ,

Predikant te Axel.

*Uitgegeven door den Nederlandschen Bond tot
Bestrijding der Vivisectie.*

UTRECHT.
J. BOKMA Hzn.
1892.

Daar waar de zedelijke kracht is, daar moet de regeering zijn.

LAURENT, Hist. du Droit des Gens.

V. p. 44.

De misbruiken zijn onafscheidelijk van het volstrekt gezag, dat de mensch over den mensch uitoefent.

Dezelfde III p. 229.

Hoe moet het dan gaan als hij zich een volstrekte heerschappij toekent over de dieren?

ANDROCLES.

Er is geen wreeder dwingelandij dan die uitgeoefend wordt in de schaduw der wetten en met de kleuren van het recht, als men om zoo te zeggen de ongelukkigen gast verdrinken op de plank, die zij gegrepen hadden om zich te redden.

MONTESQUIER, Grandeur et Décadence des Romains.

Zie over onze vreeselijke wetgeving voor de dieren onder het hoofd VIVISECTIE Weekblad van het Recht, 5 Dec. 1890, waar de geleerde en humane schrijver de volgende merkwaardige woorden bezigt:

„Een dierenbeul is een dierenbeul, al is hij een geleerd physio'oog.”

„Het beste middel om een goede oplossing van het inderdaad hoogst gewichtige vraagstuk voor te bereiden ware eene parlementaire enquête.”

Verder merkt de schrijver op, dat een bijzondere wettelijke regeling der vivisectie, waarover ook bij de behandeling van het Wetboek van Strafrecht is gesproken, vooral preventief zou moeten werken.

Het was in den winter van het jaar 1889, dat mij zeker Hoogd. Tijdschrift in handen kwam, waarin eene oproeping, uitgaande van de „Internationale Vereeniging tot bestrijding der wetenschappelijke Dierenmarteling” te Dresden, mijne aandacht trok. Na eene korte uiteenzetting van de gruwelijke wijze, waarop de dieren aan de Hoogeschoolen, ten nutte der wetenschap en in 't belang der menscheid, zooals men voorgeeft, levend gemarteld worden, — wordt men dringend opgewekt, om zich bij genoemde Vereeniging aan te sluiten. Had ik vroeger reeds een enkele maal het woord *Vivisectie* hooren noemen, nooit had ik er verder over nagedacht. Toen ik evenwel zag, hoezeer zij zich aan alle zedelijkheid vergreep, aarzelde ik geen oogenblik mij bij de bestrijders daarvan aan te sluiten. Niet lang daarna werd mij als Lid, door het Bestuur der Vereeniging zekere Hoogd. Brochure toegezonden, getiteld: „Verborgene Gräuël” door Hermann Stenz, — een werkje, dat eene samenspraak bevat tusschen een voor- en een tegenstander der vivisectie, terwijl de eerste den laatste, zoowel op wetenschappelijke als zedelijke gronden, voet voor voet weerlegt, en zoowel het wetenschappelijk nut, als het zedelijk recht der vivisectie ontkent, hetgeen met bewijzen wordt gestaafd. Met het oog nu op de groote onkunde, die er met betrekking tot de vivisectie in ons vaderland heerscht, en de noodzakelijkheid, dat in dien nacht licht ontstoken worde, besloot ik, bedoelde Brochure in 't Holl. te vertalen en zoo voor een ieder toegankelijk te maken.

Wilde ik toch de gruwelen der vivisectie, die letterlijk *alle beschrijving* te boven gaan, bekend maken, ik moest dan zoo veel mogelijk Ex. van: „Verborgen Gruwelen” onder 't volk verspreiden. Dat was evenwel spoediger gezegd, dan gedaan. Minstens 2000 Ex. zouden er noodig zijn, wilde ik op eenig succes kunnen rekenen. Met het oog op de tamelijk hooge

kosten, aan het drukken van zooveel Ex. verbonden, trad ik in overleg met het Hoofdbestuur der Ned. Vereen. tot bescherming van dieren te 's Hage, waarvan ik op *logische* gronden verwachten mocht, dat het niet alleen *gewone* dierenmishandeling bestreed, maar zich ook bovenal tegen de *vivisectie*, het toppunt van alle denkbare dierenmarteling, verklaarde. En die verwachting werd *niet* beschaamd; na verloop toch van eenigen tijd ontving ik van den Voorzitter bericht, dat men besloten had, mij tot het doen drukken van bedoelde brochure eene tegemoetkoming van f 25 te schenken. Met deze som echter, die slechts 1/6 gedeelte der kosten uitmaakte, was ik nog lang niet geholpen.

Reeds voornemens zijnde, uit *liefde* en *ijver* voor de goede zaak, de verdere kosten *zelf* te dragen, ontving ik op zekeren dag een schrijven van den WelEerw. Heer S. F. W. Roorda van Eijssinga, te 's Gravenhage, mede-redacteur van het Maandblad *Androcles*, aan de belangen der dieren gewijd, waarin ZEw. met de meeste waardeering over mijn streven sprak en zijne blijdschap te kennen gaf, dat er weer een *nieuwe stem* tegen de gruwelen der vivisectie aan onze Hoogescholen was opgegaan. Na eenigen tijd over dit onderwerp gecorrespondeerd te hebben, stelde ik ZEw. ten slotte voor, ten einde de vivisectie *krachtig* te kunnen bestrijden, een *Bond* er tegen op te richten, zooals dat ook in andere landen was geschied. Mijn voorstel vond aanstonds volle sympathie.

Door „Androcles” kwam ik in kennis met de menschen- en dierenvrienden, die reeds lang in Nederland het terrein ontgonnen hadden. Hoe door hun krachtige medewerking de Nederlandsche Bond tot Bestrijding der Vivisectie tot stand kwam, kan ik hier niet in bijzonderheden verhalen. (*) Genoeg dat wij

(*) De Redactie van *Androcles* verklaarde zich aanstonds bereid om „*Verborgene gruwelen*,” eerst bij gedeelten in haar tijdschrift op te nemen en voor het afdrukken van 2000 Ex. als eerste gift f 100.— te schenken. *Androcles* had steeds tegen de vivisectie geijverd en stond in nauwe betrekking met de Nederlandsche Vereeniging tot bescherming van dieren en de vurige dierenbeschermers, den heer en mevrouw van Manen, den heer en mevr. van der Hucht, den heer Rombouts, de heeren P. Romijn en Salomon, den heer Serrurier enz. die in ons land den strijd tegen de vivisectie geopend en ons reeds een belangrijke literatuur over dit onderwerp

in staat werden gesteld ons eerste geschrift: „Zullen wij nog „langer lijdelijk blijven tegenover de gruwelen der vivisectie?”

hadden geschonken. Wij begonnen dus met deze beproefde ijveraars voor de menschelijkheid kennis te geven van ons voornemen, met hen in overleg te treden en hunne hulp in te roepen. Het Hoofdbestuur der Nederlandsche Vereeniging tot bescherming van dieren schonk ons een krachtigen steun, door de belangrijke geschriften ter bestrijding der vivisectie die zij reeds had nitgegeven, en waarvan zij nog een aanzienlijk getal exemplaren bezat, aan den jongen bond ten geschenke te geven, waardoor wij reeds aanstands middelen verkregen om propaganda te maken. Onze meest bekende dierenbeschermers juichten ons voornemen toe en verblijdden ons met de aanzienlijke giften van f 25.—, f 200.—, f 250.—.

Door hunne betrekking met beroemde buitenlandsche dierenbeschermers en genootschappen ontvingen wij van dezen belangrijke bijdragen voor onze bibliotheek, waaraan zij zelve kostelijke boekgeschenken toevoegden. Een hunner die in langdurige vriendschapsbetrekking stond met Elpis Melena gaf haar kennis van ons voornemen, waarop deze beroemde schrijfster ons met de aanzienlijke gift van f 240.— verblijdde.

Wij konden nu door de voorhanden geschriften, door dagblad-artikelen, door particuliere brieven aan vrienden en bekenden, door mondelinge gesprekken beginnen, met leden te werven. Treffend was het uit de antwoorden die wij ontvingen de hevige verontwaardiging te vernemen, waarmede de onbevangen kinderen des volks, de zedelijk denkende menschen tot wie onze stem doordrong, de gruwelen der vivisectie vernamen; gedurig kregen wij nieuwe bewijzen van sympathie, vooral van dezulken die reeds langer op het gebied der dierenbescherming werkzaam waren geweest; en de ijverigsten bewezen ons hun ernst door ons steeds nieuwe leden toe te voeren. Zoo kregen wij de overtuiging dat onze zaak waarlijk een volkszaak is. En bij het meer bekend worden onzer pogingen stelden ook die dierenvrienden die tot nog toe minder op den voorgrond waren getreden, en die ons soms door hun offervaardigheid en apostolischen ijver verrasten, zich met ons in betrekking en vloeiden ons weêr nieuwe giften toe tot een bedrag van f 50.—, f 300.—, f 425.—.

Maar die blijde uitkomsten waren nog niet verkregen, toen de eerste oprichters zich moesten voorbereiden tot het nemen van een besluit. Diep gevoelden zij hunne zwakheid; en de geduchte tegenstand der Regeering, der Wetgeving, der Rechtspraak, der Hooge Scholen, der Pers en der Openbare meening, waarvan onze voorgangers reeds zoovele treurige bewijzen hadden ontvangen, waren wel geschikt hen te ontmoedigen. Toch mochten zij zich niet laten afschrikken; en na alles wel overwogen te hebben, besloten zij den Nederlandschen Bond tot bestrijding der vivisectie op te richten. Bij het ontwerpen der statuten werden geen kerkelijke geloofsregelen, maar eeuwige ziel- en zedekundige waarheden tot richtsnoer aangenomen.

tot een getal van 2000 Exemplaren te verspreiden, waarop wij uit alle oorden des lands, van menschen van allerlei stand en denkwijls betuigingen van instemming en medewerking ontvingen.

Onze eerste brochure lokte echter van verschillende zijden ook tegenspraak uit, inzonderheid bij Prof. W. Koster, Hoogl. in de geneeskunde aan de Rijksuniversiteit te Utrecht, die in den Tijdspiegel van Januari 1891 met een soort van kritiek, getiteld: „hoe de vivisectie bestreden wordt?” tegen ons optrad. Wel verre van de vivisectie op zedelijke gronden, waarvan de schrijver de onmogelijkheid inzag te verdedigen, trachtte hij ons streven in discredit te brengen en voor 't Publiek belachelijk te maken. Het stuk ademde zulk een geest van minachting en verregaanden hoogmoed, — was zoo onbeduidend en vol onbevozen phrases, dat het niet moeielijk was, het nagenoeg op alle punten te weerleggen. Nadat ik bedoeld stuk doorgelezen had, besloot ik in overleg met de medeoprichters van den Bond, Dr. Koster te antwoorden. Zoo zag dus onze tweede brochure, getiteld: „Open Brief aan Dr. W. Koster” het licht, waarvan 600 Ex. werden gedrukt en 1 Ex. aan het adres van Dr. Koster toegezonden werd. Zooals te verwachten was, zag Z. Hooggel. evenwel geen kans, het zedelijk argument, daarin door mij tegen de vivisectie aangevoerd, te weerleggen; althans in zijn in het *Alg. Handelsblad* van 24 Febr. 1891 ingezonden stuk, dat geen antwoord op mijne brochure kon heeten, stond daarvan geen spoor. Integendeel: dat stuk was zoo onwaar, zoo min, daarin werden sommige mijner woorden zóó verdraaid, dat zelfs onze tegenstanders een antwoord beneden onze waardigheid achtten. Vervolgens werd een derde brochure getiteld: „Onwetenschappelijke wetenschap” reeds vroeger door den heer J. C. van der Hucht vertaald, maar thans uitverkocht, door zijne weduwe, voor eigen rekening herdrukt en door den Bond verspreid.

Na u zoo in korte trekken het ontstaan en de geschiedenis van den Bond meegedeeld te hebben, — willen wij vervolgens stilstaan bij de zaak zelve, die velen uwer misschien nog geheel of gedeeltelijk onbekend zal zijn.

Allereerst staan wij stil bij het wezen en doel, ten tweede bij de wetenschappelijke waarde, ten derde bij het al of niet zedelijk geoorloofde der vivisectie.

Wat is *vivisectie* eigenlijk? Zietdaar de vraag, die wij allereerst duidelijk te beantwoorden hebben, ten einde ons een helder begrip van de zaak te vormen. Het woord *vivisectie*, ook wel *zoötomie* genoemd, is afgeleid van de Latijnsche taal en samengesteld uit de beide woorden: *vivus* (levend), en *Sectio* (insnijding), zoodat vivisectie derhalve „insnijding in het levende” beteekent. Men neemt op levende, zeer gevoelige hooggeorganiseerde dieren de meest smartelijke en wreede proeven; de arme dieren, bij voorkeur: konijnen, katten en honden worden in z.g. Laboratoria, de werkplaatsen der Physiol. Professoren, tusschen allerlei schroeven vastgeschroefd, zelfs op de martelbank vastgespijkerd, om vervolgens levend opengesneden, doorstoken, gebraden, de oogen uitgestoken, en in kokend of bevrozend water geworpen te worden. Ja, men boort hun gaten in den kop, om met een roodgloeiend ijzeren staafje de hersens uit te branden of door kokend water uit te spoelen. Men zaagt hun levend de beenderen door, laat ze doodhongereren, vult de maag op kunstmatige wijze met kokend water, en de aders met zand, geeft hun een braakmiddel in, na vooraf den bek met gips gesloten te hebben, men neemt het ruggemerg weg, galvaniseert doorgesneden zenuwen, ja! wie weet, aan welke duivelsche, geraffineerde martelingen men de dieren nog meer onderwerpt. In dien ellendigen toestand worden de aldus gemartelde dieren nog niet eens gedood, maar dikwijls nog weken lang geobserveerd, om, zoo ze niet aan hunne vreeselijke wonden bezwijken, in een donker vertrek opgesloten en weer voor nieuwe proeven gebruikt te worden. Gij zoudt u echter een onjuist en onvolledig denkbeeld van de vivisectie vormen, indien gij meendet, dat zij alleen in het stuksnijden van, en insnijden in levende dieren, dus alleen in bloedige proeven bestond. Het veld der vivisectie toch strekt zich oneindig verder uit. Men laat de dieren ook levend verbranden, verschroeien, bevrozen, verhongereren, verdorsten, men dient hun vergif toe, onderwerpt ze aan electriche prikkelingen, maakt ze kunstmatig ziek enz. enz. En al die martelingen geschieden, zonder dat de dieren vooraf bedwelmd zijn. En al wordt het tegendeel door de voorstanders der vivisectie verzekerd, het is, om het publiek zand in de oogen te strooien, op lichtzinnige wijze te misleiden en omtrent het

vreeselijke der dierenmarteling als 't ware in slaap te wiegen. Men bedient zich, zooals men voorgeeft, tot bedwelming der dieren beurtelings van *Chloroform*, *Morfine* en *Curare*. Wat de werking der *Chloroform* aangaat, wijs ik u op de uitspraak van dr. Riegel in Pflüger's „*Archiv für Physiologie*,” waar hij zegt: „*in het geval in quaestie is het gelukt, den hond althans een „tijd lang in volkomen narcose te houden. Dergelijke proeven geslukken zelden voor langeren tijd; het is moeielijk, juist dien graad „van bedwelming der dieren te vinden, die zonder dieper gaande „storingen der functies te veroorzaken, het centrum van het bewuste „zieleleven volkomen opheft.*” — En wat voorts de *Morphine* betreft, de groote Fransche vivisector, Claude Bernard zegt er van: „*Morphine verdooft de pijn niet, maar verzacht ze slechts. „Wanneer men daarmee een hond behandelt, dan tracht hij niet „meer te ontkomen; hij weet niet waar hij is; hij bemerkt zijn „meester niet. Gevoel evenwel bezit hij nog, want als men hem „nijpt, dan beweegt hij zich en huilt!*”

En wat ten slotte de *curare* aangaat, dezelfde Fransche vivisector *Claude Bernard* zegt er van: „de *curare* werkt slechts in zooverre op het zenuwgestel, dat het de bewegzenuwen verlamt, het gevoel daarentegen onveranderd hetzelfde laat; het is geen bedwelmingmiddel.”

De aanwending der *curare* is dan ook het ontzettendste van al de misbruiken, bij de vivisectie in zwang. Zoodra dit vergif, dat uit het sap van een boom bestaat, de *Strychnos Toxicaria*, die in Spaansch Guiana en in het noorden van Brazilië groeit, en waarmee de Indianen aan de Orinoco hunne pijlen doodelijk maken, in het bloed van een dier ingedrongen is, ontnemt het hem elke beweging; het is volstrekt weerloos, is als het ware een levend lijk, terwijl, en dat is niet minder schrikkelijk, zijne gevoelszenuwen ongeschonden blijven, ja! daar het zich in zijne smart niet eens bewegen kan, nog verhoogd worden! In zulk een geheel verlamden, schijn doodend toestand, moet nu het ongelukkige, roerloos neerliggende dier, dat zelfs niet meer adem halen kan, zoodat eene machine het kunstmatig adem inblaast, uren of dagen lang, zoowel dag als nacht, de vreeselijkste martelingen verduren, b. v.: stuksgewijze ontleding bij levenden lijve, — opensnijden van den buik, — afzetten van sommige

lichaamsdeelen, — doorzagen van den schedel, — uitbranden van een gedeelte van het ruggemerg, — martelingen in één woord, waarbij die, welke een Torquemada zijn slachtoffers deed ondergaan, eenvoudig kinderspel zijn! Ik vraag het u: kunt ge u duivelachtiger misbruik van den sterkere over den zwakkere denken?

Zagen wij dus, hoe de *curare* alleen de beweging der dieren verlamt, maar het gevoel als 't ware nog verdubbelt, m. a. w. hoe het den dieren onder de vreeselijkste martelingen elke beweging onmogelijk maakt, zij wordt nochtans, zooals ons uit de reeksen van proeven, in de geneeskundige tijdschriften vermeld, blijkt, veelvuldig toegepast. Een Cl. Bernard, die ons mededeelt, dat de *curare* het ontzettendst lijden veroorzaakt, dat de mensch zich denken kan, zegt ronduit: „*de curare wordt tegenwoordig in vele gevallen gebruikt, om de dieren elke beweging te ontnemen.*”

Wat beteekenen derhalve de z. g. verdoovingsmiddelen, die de geleerden voorgeven, aan te wenden? De *chloroform*, zooals wij zagen, werkt doorgaans slechts kort, terwijl bovendien de juiste graad der bedwelming moeielijk te bepalen is. De *morphine* verdooft niet, maar verzwakt slechts de pijn. De *curare* eindelijk heeft in 't geheel geen pijnverdoovende kracht, maar wordt het dier alleen toegediend, opdat het zich gedurende de vivisectie niet bewegen en de vivisector zodoende gemakkelijk zijn schandelijk martelwerk verrichten kan. Het dier moet dus de ontzettendste folteringen doorstaan, zonder tot verzachting daarvan ook slechts een lid te kunnen bewegen of een smartkreet te kunnen uiten! Bovendien zijn bij de meeste physiologische experimenten de verdoovingsmiddelen meer of min onbruikbaar, zooals b. v. bij alle proeven op de hersenen, het ruggemerg en de zenuwen, daar zij de functies der organen benadeelen en verlammen! Onbruikbaar voorts bij alle toxicologische (vergiftigings) proeven, daar de verdoovingsmiddelen zelve uit giftstoffen bestaan, en als zoodanig de uitkomst der proeven zouden benadeelen. Onbruikbaar verder bij alle proeven aangaande de klopping van het hart, de temperatuur en afscheidingen, daar de verdoovingsmiddelen ook hier te storend zouden werken.

Verder is het duidelijk, dat de oogenblikkelijke ongevoeligheid,

zelfs al bestond zij, bij langdurige proefnemingen weer moet verdwijnen, en van geen nut kan zijn bij dieren, die men dagen, weken, ja maanden lang observeert, om den voortgang eener kunstmatig veroorzaakte stoornis weg te nemen; ook is in vele gevallen de pijn, die het dier bij de operatie ondervindt, hoe ontzettend ook, niet de ergste; de nakomende en blijvende smarten, tengevolge van inwendige verwondingen, zijn dikwerf veel zwaarder, en deze kunnen natuurlijk door bedwelming niet weggenomen worden.

Nadat wij nu gezien hebben, dat de dieren te midden van de ontzettendste operaties zoo goed als niet bedwelmd worden, zal ik trachten, al is het met weerzin en walging, u nader met de grenzeloze wreedheden, die er geschieden, bekend te maken, terwijl ik intusschen aan u de beantwoording der vraag zal overlaten, of zij, die zich aan dergelijke ergerlijke schanddaden schuldig maken, nog op den eernaam van mensch aanspraak hebben?

Eenige voorbeelden mogen hier dus volgen! Allereerst vestig ik uw aandacht op zekere proefneming van Dr. Brachet, hoogleeraar te Parijs, waardoor hij de grenzen der toegenegenheid van den hond wilde bepalen. Eerst stak hij het dier de oogen uit, opdat het hem niet zou kunnen kennen; en toen dit nog niet voldoende bleek, doorboorde hij het trommelvlies der ooren en vulde ze met gesmolten was, waarna hij, zooals hij zich niet schaamt te zeggen, het arme dier nog maanden lang op allerlei wijzen martelde. Het resultaat er van was, dat de hond, ofschoon hij zijn meester niet meer zien noch hooren kon, hem nochtans de handen likte. Diezelfde man van eer, neen! diezelfde gevelesde duivel, die niet minder dan 200 honden aan dergelijke belangrijke proefnemingen opofferde, sneed een hond, die weldra jongen zou werpen, levend den buik open, om het gewichtig feit te constateeren, dat de stervende moeder hare, op zoo gruwzame wijze ter wereld gebrachte, jongen nog lekte.

Vervolgens wijs ik u op zekere proef van Prof. Bouillaud, waarbij hij den kop van een levenden hond op 2 plaatsen met een dik ijzeren boor doorboorde en een rood gloeiend ijzer in de hersens stak. Het dier huilde en kermde bijna zonder ophouden 6 dagen lang, niettegenstaande men het gedurig door slagen tot

rust trachtte te brengen, maar het hilde nog des te meer, zoodat men het eindelijk uit vrees voor burengerucht moest dooden! Daarna herhaalde hij diezelfde proef op een levendigen, zeer leerzamen, jongen hond, dien hij met doorboorde hersenpan in het water wierp, om te zien, of hij in dien toestand nog zou kunnen zwemmen, terwijl het ongelukkige dier eerst na 16 dagen van het smartelijkst lijden bezweek. Mij dunkt, zulke, zonder eenig menschelijk gevoel gepleegde wreedheden, die alle menschelijkheid en zedelijkheid als met voeten treden, behooren tot de grootste schanddaden, die er ooit op aarde zijn gepleegd. — Hier zien wij de kroon der Schepping zich verlagen tot verre beneden het redeloos dier, zoodat wij wenschen, dat hij zich eenmaal tot het redeloos dier moge verheffen. Barbaren, die dergelijke gruwelen kunnen plegen, acht ik tot de grootste misdaden, ja! tot alles in staat. Ook de Parijsche Hoogl. Magendie veroorloofde zich jegens zijne ongelukkige slachtoffers zulke wreedheden, dat wij hem met alle recht tot de snoodste en laaghartigste misdadigers kunnen rekenen, die er ooit op aarde hebben geleefd. Zoo spijkerde hij b. v. op zekeren dag een hond met de vier pooten en de lange zijdeachtige ooren op de martelbank, wel te verstaan, zonder hem vooraf bedwelmend te hebben, om zijnen leerlingen gemakkelijk en ongestoord het doorsnijden der oogzenuwen, het doorzagen van den schedel, het doorsnijden van de ruggegraat en het ontblooten der verschillende zenuwbundels te kunnen aantoonen. Daarna sloot hij het arme, altijd nog levende diertje op, om het weer voor de proeven van den volgenden dag te gebruiken. Diezelfde man sneed een hond levend de maag uit en bevestigde eene blaas in de plaats, om nauwkeurig de physiologische verschijnselen te kunnen waarnemen, waarmee het langzaam sterven van dit dier gepaard ging. Roerend mag het heeten, hoe Dr. Hoggan, een ijverig tegenstander der vivisectie in een zijner vlugschriften de wijze beschrijft, waarop de ongelukkige slachtoffers als 't ware om genade smeeken. „*Gedurende de drie campagnes, zegt hij, heb ik weer zeer treurige tooneelen gezien, maar ik heb niets bijgewoond zoo hartverscheurend, als wanneer de voor de vivisectie bestemde dieren uit den kelder naar het laboratorium werden gebracht; in plaats van vreugde te*

„toonen, dat zij weer in het daglicht kwamen, schenen zij van afgrijzen aangegrepen, zoodra zij de lucht der folterkamer roken, als raadden zij bij voorbaat het lot, dat hen wachtte. Zij naderden de 3 of 4 personen, die zich in het vertrek bevonden, overlaadden hen met liefkozingen, als om ze te winnen, een stom, waar wel-sprekend beroep doende op het medelijden hunner beulen; maar de oogen de ooren, de staart spraken te vergeefs. Ruw aangegrepen en op de snijtafel geworpen, hoorde men slechts een zacht gekreun, terwijl zij voortgingen nog de hand te lekken, die hen vastbond, tot hun ook de bek dicht gebonden werd, en hun niets meer overbleef als laatste middel, om nog barmhartigheid in te roepen, dan zacht met den staart te kwispelen. Ja! zelfs in hun doodstrijd toonden zij zich nog dankbaar, als men hen liefkoosde, zijnde de eenige troost, zegt Dr. Hoggan, dien ik die arme martelaars kon brengen, aan wier gruwelijke smarten alleen de dood een einde zou maken. —

„Als het gevoel der physiologen door de praktijk der vivisectie niet geheel verstompt was, zou het hun onmogelijk zijn, hun handwerk voort te zetten. Ik heb vaak gezien, wanneer een dier zich wringende van smart, de weefsels bewoog of verplaatste, die zij met zorg ontleedden, dat zij het arme beest nog sloegen en met hardheid toespraken.” Na verhaald te hebben, zegt Dr. Hoggan, — „wat ik gezien heb, behoef ik er niet bij te voegen, dat ik er meer dan genoeg van heb, en bereid ben niet alleen de wetenschap, maar met haar heel het menschedom te zien vergaan, liever dan zulke middelen te gebruiken, om het te behouden.” —

Zoo dreef zeker Prof. Schiff te Florence zijne wreedheid zoover, dat hij de openbare meening tegen zich kreeg, en de sjouwervlieden daar ter stede onderling tegen hem samenspanden, zoodat zijn leven ernstig in gevaar verkeerde. Hij mocht zich daarom gelukkig rekenen, een beroep naar Genève te krijgen en Florence te kunnen verlaten. —

Deze onder den naam van proefnemingen gepleegde gruwelen, die ik tot in het oneindig zou kunnen vermeederen, zijn in buitenlandsche physiologische werken nauwkeurig beschreven; maar wij kunnen daar niet met juistheid uit afleiden, wat bij ons geschiedt, weshalve ik u thans nog een paar proefnemingen ga mededeelen die uit ons land worden bericht. — Ten-

einde de gasspanningen in de pleuraholte van een hond te bestudeeren, sneed Dr. W. Einthoven te Leiden, honden levend den buik open, en bracht een gasmengsel in de rechter pleuraholte. De dieren waren daarbij meer of min genarcotiseerd, en alle waren getrachotomeerd, d. w. z. een snede in de luchtpijp toegebracht. —

Wat ondraaglijke folteringen de dieren moeten verduren, moge u verder uit een tweede voorbeeld, afkomstig van de gemeentelijke Universiteit te Amsterdam, blijken. Men moet weten, dat in den hals vlak onder de huid de z. g. zwerfzenuw ligt, die de beweging van het hart regelt. Wanneer die zenuw geprikkeld wordt, dan klopt het hart sneller. — Dit nu wordt den studenten niet verteld, — neen! Zij mogen het zien. Een levend dier werd daar op een tafel gebonden, waarna het hart door het uitzagen van eenige ribben wordt blootgelegd. Door middel van electriciteit wordt vervolgens de zwerfzenuw, die ook blootgelegd is, geprikkeld, terwijl de studenten met lange halzen zien, hoe de hartklop sneller gaat, hoe het angstige hart van het weerloos en gemarteld dier zich schokkend uitzet, en dan weer plotseling inkrimpt. En wie weet, hoeveel leerlingen dan te huis de proef herhalen. — „Die gruwel — zoo laat de *N. Zwolsche Courant*, waaraan ik de laatstgenoemde proefneming ontleende er op volgen, mag niet voortduren! Dat is het werk van heidenen! Wij moeten Christelijke Universiteiten hebben!” Tevens spreekt het blad de hoop uit, dat, nu er in ons land een stem van verontwaardiging en toorn tegen de gruwelen der vivisectie opgaat, de leiders der Anti-vivisectie beweging het ijzer zullen weten te smeden, terwijl het warm is. Zoo werd ook, om niet meer te noemen, volgens het *Dagblad van Zuid-Holland en 's-Gravenhage* in een onzer gasthuizen een konijn gevonden met uitgestoken oogen, waarvan de bloedende holten met watjes waren gevuld, terwijl het dier in het leven werd gehouden voor een volgende proef, ofschoon er tal van andere konijnen aanwezig waren, waarop de geleerde heeren hunne proeven konden nemen. — Gij bemerkt dus: ons land is van de gruwelen der vivisectie niet uitgesloten; het is bij ons niet veel beter gesteld dan in het buitenland; en geen wonder, want de vivisectie is internationaal. Heeft men b. v. in Duitschland, Frankrijk of eenig

ander land de een of andere proef genomen en kwam men tot een zeker resultaat, dan duurt het niet lang, of ook in ons land neemt men diezelfde proef. — Gij ziet derhalve, hoe noodzakelijk het is, dat een ieder, die nog eenig zedelijk gevoel bezit, met alle kracht tegen die gruwelen getuige, en de schande der vivisectie uit den weg helpe ruimen, teneinde de eer van ons Vaderland te redden. Maar het zijn niet alleen de gruwelen, de schier ongelooflijke folteringen der vivisectie op zichzelf, die wij u schetsten, die ieder weldenkend mensch met diepe verontwaardiging moeten vervullen, neen! er is nog een andere reden, waarom zoovelen uit alle rangen en standen zich te recht tegen de vivisectie verzetten, en niets variger wenschen, dan dat die gruwel afgeschaft worde; en die reden ligt daarin, dat die dieren bij voorkeur wetenschappelijk misbruikt en gemarteld worden, die wegens hunne roerende toegenegenheid en trouw jegens den mensch, voorwaar allereerst op bescherming aanspraak hebben, ik bedoel het dier, dat door zijne zenuwgevoeligheid en zielsvermogens reeds zooveel menschelijks heeft . . . den *hond*. Hij is het zinnebeeld der trouw.

En vragen wij, waarom juist de hond het meest voor de vivisectie wordt gebruikt? men antwoordt droogweg, omdat geen ander warmbloedig dier zoo goedkoop te verkrijgen is! Welk een platte ruwheid! Welk een lage gierigheid bij dienaren der wetenschap, om voor schoone en zedelijke doeleinden, zooals zij het noemen, niet het kleinste geldelijk offer over te hebben!

Hebben wij zoo getracht, u den aard te schetsen van de afschuwelijke experimenten, die er bijna dagelijks in de physiologische Laboratoria plaats hebben, wij willen vervolgens aan de hand van deskundigen nagaan, of al dat vreeselijk lijden voor het welzijn van den mensch en ter bevordering der wetenschap onontbeerlijk is? Vragen wij den vivisectoren, met welk doel zij die onmenselijke wreedheden plegen, dan wordt ons door die geleerde heeren natuurlijk geantwoord, dat zij deze martelproeven op levende dieren slechts noodgedwongen nemen en dat dit alles met een menschlievend doel geschiedt! Gij leeken, zoo roept men ons toe, moet niet denken, dat dit alles zonder goede gronden geschiedt. Neen! wij zijn er op uit, uw lichamelijk heil en welzijn te bevorderen en de wetenschap verder te bren-

gen! En met zulke schoonklinkende woorden, wordt als met een tooverslag het zwijgen opgelegd. En mocht zich iemand op zedelijke gronden te recht tegen de zedeloze praktijken der vivisectie verzetten, dan wordt hij als een menschenhater beschouwd, die het leven der dieren boven dat der menschen zou stellen. En hoevelen worden er niet gevonden, die dergelijke schandelijke proefnemingen op levende dieren goedkeuren, omdat hun dokter zegt, dat het nut aanbrengt; men neemt zulk een klakkelooze bewering eenvoudig als goede munt aan, terwijl men zodoende alleen op gezag gelooft, en zich maar al te zeer laat misleiden.

Maar bevat de bewering van vele geleerden, dat men die proeven neemt in 't belang van menschheid en wetenschap, dan werkelijk waarheid? Helaas! het goedgeloovig publiek laat zich, zonder ooit eenig nut van de vivisectie gezien te hebben, door dit schoonklinkend voorwendsel der geleerden, als 't ware narcotiseeren, en neemt zulks op goed geloof aan, te meer nog, daar het grootendeels door egoïsme gedreven, niet vraagt naar het middel, zoo het slechts dienen kan, om het een of ander nut te bejagen.

Het moet evenwel ons leeken, die den strijd, voorzooover hij tusschen voorstanders en tegenstanders der vivisectie alleen van wetenschappelijk standpunt gevoerd wordt, slechts met behoedzaamheid mogen volgen, al aanstonds in 't oog vallen, dat de gronden, waarop de nutteloosheid der vivisectie bestreden wordt en die door hare bestrijders aangevoerd worden, voor ieder leek zoo helder en duidelijk zijn, dat men er geen oogenblik meer aan twijfelen kan, zich aan hunne zijde te scharen, — terwijl de voorstanders der vivisectie zich daarentegen gedurig in breedvoerigheden verliezen, zonder ons door scherpe bewijzen van de juistheid hunner meening te overtuigen.

Te vergeefs zoeken wij naar de eene of andere praktische ontdekking, die wij aan de vivisectie zouden te danken hebben, terwijl hare voorstanders tot nog toe in gebreke bleven, eenig positief nut der vivisectie aan te toonen. In eenen adem gewaagt men van eminente ontdekkingen, die der menschheid ten goede zouden komen, van onbeschrijfelijk gewichtige resultaten op het gebied van natuurwetenschap en geneeskunde, vervolgens van

ontelbaar vele gevallen, waarin het leven van velen door het nut der vivisectie gered zou zijn geworden, terwijl geen enkel bewijs voor deze bewering bijgebracht wordt. Zooveel is zeker: de kennis der meest uitstekende geneesmiddelen, zooals kina, opium, chloraal enz. hebben wij niet aan de vivisectie te danken. Uitkomsten van groote beteekenis zijn evenmin door vivisectie verkregen. Willen de voorstanders van de vivisectie het tegendeel beweren, — wij antwoorden hun dat „beweren” zeer gemakkelijk is. Niet door beweringen echter zijn wij te overtuigen. Wij vragen naar bewijzen en feiten. Zijn de uitkomsten der vivisectie werkelijk zoo merkwaardig, als onze tegenpartij ons wil doen gelooven, welnu, dan eischen wij, dat zij ons een staat zal leveren van waarlijk belangrijke resultaten van proefnemingen en onderzoekingen op levende dieren. Maar dat kan zij niet; want die uitkomsten zijn zeer schraal.

Is het werkelijk waarheid, wat de vivisectoren steeds blijven voorwenden en verzekeren, dat de vivisectie der menschheid zoo veel nut aanbrengt, dan mogen wij ook met recht verwachten, dat het sterftecijfer in de laatste jaren ook werkelijk verminderd is, en al meer en meer verminderen zal, — verwachten, dat men daardoor het leven des menschen verlengen kan, — verwachten eindelijk, dat deze of gene, tot nog toe ongeneeslijke ziekte, thans genezen kan worden. Maar wel verre, dat het sterftecijfer tengevolge der vivisectie verminderd zou zijn, en het leven des menschen ook slechts met ééne minuut verlengd of de een of andere tot hiertoe ongeneeslijke ziekte genezen zou kunnen worden, is veeleer het tegendeel aan te toonen. — Zoo is b.v. het sterftecijfer der choleralijders heden ten dage nog even hoog, als in het jaar 1831.

Niet alleen vele ontwikkelde leeken, ook vele deskundigen hebben de taak ter hand genomen, om die zaak voor de rechtbank der leeken te brengen; zij doen een beroep op ons gezond verstand, dat zeer goed in staat is, de ongerijmdheid der vivisectie in te zien; zij roepen de leeken op, om er tegen te getuigen, en spreken hunne hoop uit, nu de vakmannen zoo ontaard en voor beter overtuiging onvatbaar zijn, dat bij de leeken menschelijkheid en gezond verstand, bij de christenen zedelijk en godsdienstig gevoel in opstand zullen komen en beterschap aan-

brengeu. Daartoe beroepen zij zich op de volgende argumenten. De mensch is één, en er kan geen onverzoenlijke tweespalt zijn tusschen zijn zedelijk gevoel en zijn verstand. Wat dus zedelijk ongeoorloofd is, kan niet wetenschappelijk voordeelig zijn. — Een dierlijk organisme is niet als een stuk steen of hout of ijzer. Levenlooze lichamen kan men in stukken slaan, zonder dat hun wezen en gesteldheid verandert, maar een dierlijk organisme wordt door de vivisectie in een onnatuurlijken toestand gebracht. Door de gruwelijke folteringen der vivisectie komen de dieren in zulk een toestand, dat zij voor de waarneming ongeschikt worden, terwijl bij de waarnemingen zelve zoowel de hand als de blik onzeker wordt. Is het dier slechts eenigszins verdoofd, maar heeft het niet het gevoelsvermogen verloren, dan moet bij de verwoestende en verminkende werking van zaag en ontleedmes in het lichaam teweeg gebracht, nog de reflexbeweging gevoegd worden van het door angst en pijn verstoorde zenuwstelsel. — Is het dier volkomen bewusteloos, wat slechts zelden geschiedt, — dan is de toestand der zenuwen niet minder abnormaal, waardoor het nog moeilijker wordt uit den zenuwtoestand van een gewelddadig verminkt dier conclusies te trekken. In geen der beide gevallen bevindt het dier zich dus in een normalen physiologischen toestand, zoodat logisch geredeneerd, de door vivisectie verkregen resultaten nimmer met natuurlijke en normale levensverschijnselen gelijk gesteld kunnen worden.

Bij de vivisectie worden de beledigingen gewelddadig van buiten naar binnen aangebracht, terwijl bij natuurlijke ziekten de kwaal door organische oorzaken inwendig ontstaat en zich naar buiten openbaart. — Eene gewelddadige door vivisectie veroorzaakte uitwendige verwonding is met het natuurlijk ziekteproces geheel in strijd, en kan in geen enkel opzicht daarmee vergeleken worden, daar zij op mechanische wijze wordt teweeg gebracht, en de gevolgen daarvan niet de minste overeenkomst hebben met den loop der ziekte, die zich in een lijdend organisme ontwikkelt.

Verder wijs ik u op het groot verschil van het ééne dierlijk organisme met het andere, en het groot verschil van dier en mensch. Om van het eerste slechts één voorbeeld te noemen: paarden kunnen eenige oncen braakwijnsteen verdragen zonder

te braken, honden daarentegen slechts één gram; omgekeerd werkt aloë bij kleine hoeveelheden op paarden; op honden slechts in hoeveelheden, die achtmaal grooter zijn, dan men bij den mensch pleegt te gebruiken. En wat de ongelijksoortigheid van dier en mensch betreft: ijzerchloried werkt in zeer geringe kwantiteit doodelijk bij den mensch, terwijl één gram daarvan bij een hond in 't geheel niet werkt. — Dit wordt trouwens door de vivisectoren zelve toegegeven, daar zij een proefneming op een dier voor onvolledig houden, zoolang zij niet door een proefneming op den mensch is bevestigd. Maar zoo blijkt dan ook logisch en practisch dat proefnemingen op dieren tot proefnemingen op menschen moeten leiden, wat de geschiedenis en de dagelijksche ervaring dan ook bewijzen. — Wat de getuigenissen der deskundigen aangaande de vivisectie betreft: Dr. A. Lefingwell vraagt u: „*Hebben de proeven op levende dieren zulke duidelijke vorderingen in de geneeskunde mogelijk gemaakt, dat wij in de afnemende sterfte aan eene bepaalde ziekte daarvan een zeker bewijs hebben?*” „*Kan men één enkele ziekte noemen, die vóór 30 jaar alle geneesmiddelen trotseerde, maar waarvoor de meer verlichte wetenschap onzer dagen thans hoop op herstel kan geven? Wat voor 50 jaar ongeneeslijk was, zooals: kanker, tering, Brightsche nierziekte, hartziekte, suikerziekte, cholera, epilepsie, dat alles is ook heden nog ongeneeslijk. In weerwil van de vele honderdduizende der op de wreedaardigste wijze ter dood gemartelde dieren, staat de geneeskunde in bijna alle gewichtige gevallen nog steeds radeloos!*” — Zoo zegt Dr. G. Voigt in zijn werk „*Für oder wider die Vivisektion*: — „*het is den vivisectoren gelukt, de openbare meening met betrekking tot de vivisectie te misleiden, daar men het publiek door holle phrases en schoonklinkende woorden, dat zij n.l. ten dienste der wetenschap en ten nutte der lijdende menschheid toegepast wordt, op een dwaalspoor zoekt te leiden. En zoo komt het, dat duizende deskundigen de vivisectie afkeuren, maar SLECHTS TEGENOVER AMBTGENOOTEN EN ONDER VIER OOGEN. — Elk verschil van gevoelen onder de vivisectoren, doet een nieuwe reeks van martelingen ontstaan, welker uitkomsten menigmaal nog tegenstrijdiger zijn dan de vorige, daar zij van zoozeer verschillende en geheel onbekende invloeden afhangen. — Hoe treurig inderdaad klinkt de bekentenis van een groot Engelsch deskundige, dat geen*

„enkel menschenleven, geen enkel lijden ook maar één enkel uur dragelijker is geworden door de martelingen van millioenen dieren, die aan de hersenschimmen der vivisectoren opgeofferd worden, wier streven is, niet om het lijden der menschheid te verzachten, maar om zich door die proefnemingen een naam te maken. — De vivisecties zijn onuitputtelijke bronnen van geleerde meeningen, iedere onderzoeker heeft andere resultaten en een andere opvatting. Tallooze dieren worden gemarteld, om hypothesen te stellen, die later onhoudbaar blijken.” — Voornamelijk maken jeugdige ijveraars van de vivisectie gebruik, om zich spoedig een naam te verwerven. Deze of gene vroegere proef biedt het punt van uitgang; en wanneer er dan eenige dozijnen honden, konijnen of andere dieren ter dood gemarteld zijn, verschijnt er een opstel in het een of ander deskundig blad, waarin gezegd wordt, dat b.v. Claude Bernard, Ferrier of Ludwig de volgende proef genomen en het volgende gevonden heeft, maar dat nu X, Y, of Z. die proef heeft herhaald en tot een ander resultaat gekomen is. —

Het doel is bereikt; de heer X, Y, of Z. staat in eens naast Cl. Bernard, Ferrier of Ludwig. Hoelang zou hij zich onder moeilijke, voortgezette studie aan het ziekbed hebben kunnen aftobben, zonder nog een beroemd man te worden! Dan gaat het met eenige stukgesneden honden toch heel wat spoediger. — Zoo zegt verder de groote Duitsche anatoom Strauss Dürkheim: „De studenten leeren niets uit de afschuwelijke vivisectiemethode. In het organisme van dieren, in zulk een afgrijselijken, abnormalen toestand gebracht, worden alle functies zóózeer verstoord, dat zij ons dien tengevolge niets nieuws kunnen leeren. — Maar dwerpzucht is een besmettelijke ziekte; zij breidt zich overal uit, en het aantal der vivisectoren neemt al meer en meer toe. — Men martelt uit nieuwsgierigheid, uit gewoonte, omdat het mode is.” Ja, de schrikbarende wijze, waarop de vivisectie zich uitbreidt, bewijst, dat zij niet alleen een treurige mode, maar ook een alledaagsche manie, ja! men zou kunnen zeggen, eene epidemie geworden is, zoodat elk medicaster, die nauwelijks een mes te hanteeren weet en nauwelijks de organen kent, die hij seceeren wil, zich veroorlooft, op de meest wreede en nuttelooze wijze weerlooze dieren te martelen, in de hoop zich daardoor een naam te

zullen maken, of, zocals Dr. Gützlauff te recht zegt, „om raadsels op te lossen, welker oplossing reeds lang in de boeken te lezen staat, maar om welke te bestudeeren, hij te traag en te onkundig is.” —

Ik wijs u verder op den wereldberoemden Engelschen chirurg prof. Lawson Tait, die aan het einde zijner brochure: „de Nutteloosheid der Vivisectie als methode van wetenschappelijk onderzoek” zegt: „Ik hoop duidelijk aangetoond te hebben, dat ik — „hoe diep ook de sterkte gevoelende van de tegenwerping tegen de „vivisectie op verschillende gronden in 't begin mijner voorlezing ont- „wikkelde, een vele sterker bewijsgrond er tegen aanvoer, n.l. dat zij „nutteloos is en op een dwaalspoor leidt, — dat in het belang van „ware wetenschap haar gebruik moest verboden worden, zoodat de „geestkracht en bekwaamheid van wetenschappelijke onderzoekers in „beter en veiliger kanalen gevoerd konden worden. Ik begroet met „welgevallen het ontwaken der openbare meening in deze zaak, en „vast geloof ik, dat het niet lang duren zal of de verandering van „meening, welke ik van mijzelf moest bekennen, zal wijd en zijd „verspreid worden onder de leden van mijn nuttig vak.” — Ook in een redevoering, die hij 26 Mei 1891 op verzoek van de Anti-Vivisectie vereeniging te Londen, hield, zegt hij, „dat de proef- „nemingen op levende dieren de wetenschap 12 jaar hebben achter- „uitgezet, en de vivisectie in de chirurgie niets dan kwaad heeft „gedaan!” Ook Prof. Hyrtl te Weenen, een medische autori- „teit van den eersten rang, zegt in zijn „Lehrbuch der Anatomie”, blz. 20: „Voor de vorming van practische artsen, en dat is toch „het hoofddoel der medische studiën, ware het nuttiger indien de „Physiologie zich meer bezig hield met den mensch, dan met kikkor- „schen, konijnen en honden, en meer de behoefte van den arts in „'t oog vatte. Wat bij levend geseceerde dieren wordt gezien, kunnen „de vivisectoren ook bij pas gedoodde zien. Het moest bij de wet „verboden zijn, de gapende menigte in de scholen met wreedheden „bezig te houden, waarvan de resultaten elkaar zoo dikwerf weer- „spreken. Het goddelijk ambt van den arts legt hem de verplichting „op, dit verbod met allen nadruk te eischen. Wie het bedwaard mee „kan aanzien, hoe de professor een op de pijnbank gebonden hond „levend de jongen uit het lichaam snijdt, om ze een voor een der „moeder voor te houden, die ze al huilende lekt en zich woedend in

„een stuk hout verbijt, die moet villersknecht maar geen arts worden!”

„Het gebeurt niet dikwijls,” zegt Prof. Goltz, een groot vivisector, — „dat twee geleerden omtrent zaken de physiologie der hersens „betreffende, van dezelfde meening zijn.” — Ook Dr. Nélaton wereldberoemd Fransch chirurg getuigt: „dat elk stelsel, gebouwd „op experimenteele physiologie, valsch is, en men over de onderlinge „tegenstrijdigheden der phisiologische kunstbewerkingen een zeer be- „langrijk boek zou kunnen schrijven!” En wat getuigde een Cl. Bernard, een der grootste vivisectoren, aan het einde zijner bloedige loopbaan? „Onze handen zijn nog ledig, maar onze mond „is vol beloften voor de toekomst.” Ook Magendie, eveneens groot vivisector, getuigde vóór zijn dood, „dat zeker geen enkel geneesheer „aan het ziekbed een dokter zou roepen, die zijne kennis uit eene „zoo bedriegelijke bron, als de vivisectie gebleken is te zijn, had „geput.” Voorts zegt Dr. Kingsford: „de vivisectie is geen weten- „schappelijke methode; haar geheele wezen is onwetenschappelijk; want „zij berust in principe op een dwaling, terwijl de gevolgtrekkingen, daar- „uit afgeleid, wegens aard en strekking onjuist zijn. En die dwaling, „waarop de vivisectie berust, bestaat hierin, dat zij de dieren ont- „leedt, — niet om HUNNE organen en levensverrichtingen te bestu- „deeren — maar integendeel die van MENSCHEN. De vivisectie gaat dus „van de ongerijmde veronderstelling uit, dat het dierlijk organisme „aan dat van den mensch gelijk zou zijn.” — Voorts wijs ik u op den grooten Ch. Bell. „Verwarring, zegt hij, is het meest „schitterend resultaat der vivisectie!” „De vivisectie is nimmer het „middel geweest, om ontdekkingen te doen, en uit de beschouwing „van hetgeen de physiologie in de laatste jaren heeft verricht, blijkt „duidelijk, dat het openen van levende dieren er meer toe bijgedragen „heeft, om dwalingen in het leven te roepen, dan om waarheden aan „den dag te brengen, die de studie der anatomie en der natuurweten- „schap ons leeren. In een buitenlandsch Tijdschrift, waarin mijne „vroegere geschriften besproken zijn, heeft men de resultaten van „mijnen arbeid aan de vivisectie toegeschreven. Zij zijn integendeel „gevolgtrekkingen, die ik uit de anatomie heb afgeleid, en indien ik „experimenten heb gedaan, zoo is dit niet geschied, om daarop mijn „eigen meeningen te vestigen, maar om die bij anderen ingang te „doen vinden. Het moge in dit opzicht tot mijne verontschuldiging „strekken, dat al mijne overredingskracht vergeefs is geweest, zoo-

„lang ik mijne beweringen op de anatomie baseerde. Ik voor mij kan niet gelooven, zegt hij elders, dat het de bedoeling der Voorzienigheid zou zijn, dat wreedheid het middel moet wezen, om de geheimen der natuur te ontdekken, en ik ben overtuigd, dat menschen, die zich voortdurend aan talloze wreedheden schuldig maken, niet in staat zijn, de wetten der natuur naar waarde te schatten.” — „Aan te nemen, dat het geoorloofd zou zijn, wreedheden — die toch altijd in strijd zijn met ons instinctief gevoel — te begaan, ten einde de geheimen der natuur te doorgronden, zou gelijk staan met eene aanklacht der Voorzienigheid!” — Ook Dr. Bowie zegt: „omdat de geneeskunde gewoon was op de resultaten van het physiologisch Laboratorium te rekenen, is zij zoo diep gezonken, 't at vele beroemde artsen er aan beginnen te twijfelen, of zij wel den naam van wetenschap verdient.” „Sedert 2000 jaar heeft de vivisectie ons geen geneesmiddel geleverd, waarvan wij zouden kunnen zeggen, dat het ons in staat gesteld zou hebben, een enkele ziekte meester te worden!” Ook Prof. Felix Niemeyer zegt: „dat de proeven op dieren met medicamenten, ondanks hunne wetenschappelijke waarde, voor de behandeling van ziekten geheel onvruchtbaar zijn gebleven en over 't algemeen de geneesheeren tegenwoordig geen haar beter aan 't ziekbed gewapend zijn, dan vóór 50 jaar!”

Ik zou u nog op tal van andere geleerden kunnen wijzen, die eveneens de vivisectie afkeuren, indien ik niet vreesde, u te lang bezig te houden. Uit de geciteerde uitspraken evenwel is het u, dunkt mij, voldoende gebleken, dat door zeer vele deskundigen de vivisectie verre van onmisbaar voor de wetenschap wordt geacht, — en zij volgens hen geenerlei practisch nut voor de menschheid aangebracht heeft. — Gaarne geven wij toe, dat sommige proefnemingen ons iets kunnen leeren, wat wij vroeger niet wisten; wie b. v. niet weet, of een hond met doorboorde hersenpan, in het water geworpen, kan zwemmen, komt door de proefneming van Prof. Bouillaud, tot de conclusie, dat hij nog kan zwemmen en eerst na eenige dagen van vreeselijk lijden sterft; maar dat de kennis, langs dien weg verkregen, ook ten zegen der menschheid zou zijn, kunnen wij niet inzien. Wat toch hebben wij aan abstracte wetenschap, indien zij niet practisch toegepast kan worden?

Nadat aldus het oordeel van beroemde deskundigen over de

wetenschappelijke waarde der vivisectie te hebben vernomen, wenschen wij haar thans van *zedelijk* standpunt te beschouwen, en u vervolgens de vruchten der vivisectie in de behandeling van menschelijke lijdens te toonen. Wat ons den strijd tegen de vivisectie deed aanbinden, is niet alleen de wijze, waarop men levende, hoogst gevoelige dieren martelt, maar ook de zedelijke verharding, die daarvan een onvermijdelijk gevolg is. De vivisectoren schijnen te meenen, dat zucht naar vermeerdering van kennis op zichzelf voldoende is, om alle mogelijke wreedheid te rechtvaardigen, en schijnen het feit niet te willen erkennen, dat de zedeleer grenzen stelt ook aan onderzoekingen op wetenschappelijk gebied en het streven naar genot, rijkdom, macht en kennis nimmer inbreuk mag maken, op de wetten der rechtvaardigheid en menscheeljkheid m. a. w. dat alle menscheeljkke daden voor de rechtbank der zedeeljkheid gerechtvaardigd moeten kunnen worden.

De vivisectoren beweren op het dier een onbeperkt recht te hebben; een levend dier is voor hen, wat een stuk hout voor den timmerman is, waarmee zij dus geheel naar willekeur handelen. De mensch heeft evenwel het recht niet, met het dier te doen, wat hij wil; hij is wel zijn heer en meester, maar mag zich geenszins als tiran gedragen. Integendeel! wij hebben *plichten* jegens het dier te vervullen, evengoed als tegenover den mensch; wie de eerste niet vervult, handelt even slecht en laag als hij, die zijne plicht tegenover den mensch verwaarloost. Wie echter nochtans zou willen beweren, dat hij, daar het dier zijn eigendom is, er geheel naar willekeur mede zou kunnen handelen, dien wijzen wij op zekeren man, die er ook dergelijke eigendomsbegrippen op na hield en zijn hond met de woorden: die hond is van mij, ik kan er mee doen wat ik wil, onbarmhartig sloeg, maar daarvoor onder den uitroep: „die stok is van mij, ik kan er mee doen, wat ik wil!” op gevoelige wijze met den wandelstok van een voorbijganger kennis maakte.

Dat de mensch geen onvoorwaardelijk recht op het dier bezit, zal, dunkt mij, geen weldenkend mensch kunnen ontkennen, al is het ook, dat de vivisectoren het tegendeel beweren.

Maar is de vivisectie zedelijk geoorloofd? Zoo vragen wij verder. Ter einde op deze vraag een duidelijk en waar antwoord

te geven, herinner ik u slechts aan de afschuwelijke wreedheden, waarin zij bestaat, en dan kan het antwoord niet anders dan ontkennend luiden. Wie uwer, die zich nog aan een zedewet gebonden acht en gelooft, eenmaal rekenschap van zijn daden te moeten geven, ja! die nog eenig zedelijk en menschelijk gevoel bezit, geeft zulke niet aanstonds toe? Wie moet niet erkennen, dat de vivisectie met alle begrip van menscheijkheid en zedelijkheid den spot drijvende, elk beginsel van liefde en medelijden met voeten treedt, en den mensch tot beneden het dier verlaagt? Wie, die in den geest, die moordholten der wetenschap binnentreedt, waar niet alleen dieren worden geviviseceerd, maar ook aan alle menschelijk en zedelijk gevoel de doodsteek gegeven wordt, wordt niet met weezin en verachting voor een z. g. wetenschap vervuld, die door zulke middelen gediend moet worden? Pehoort alle wetenschap met humaniteit en zedelijkheid gepaard te gaan, en de vorming en verheffing der menschheid ten doel te hebben, welk een snijdend contrast vormt hiertegen de vivisectie, die integendeel den mensch demoraliseert, ja! hem tot beneden het redeloos dier verlaagt. „*Eene wetenschap, die op marteling gebaseerd is*, zegt daarom Dr. A. Kingsford, *kan evenmin ware wetenschap zijn, als een op marteling gegronde godsdienst, ware godsdienst kan heeten.*” Ja, de vivisectie vergrijpt zich aan de wet der zedelijkheid; of pleegt de mensch door dergelijke gruwelen op levende dieren, om het even met welk doel het geschiedt, geen geweld tegen zijn eigen gevoel, smoot hij niet opzettelijk de stem des gewetens, die zich verwijtend in zijn binnenste verheft, tenzinde, al druischt het tegen zijne natuur in, zich met geweld aan zulke wreedheden te gewennen? En die stem des gewetens, die zich meer of minder luide in het binnenste van iederen vivisector doet hooren, klaagt de vivisectie als *onzedelijk* aan. Ons menschelijk en zedelijk gevoel moet er tegen in opstand komen, wanneer wij die gruwelen zien, en de vivisectie als onzedelijk veroordeelen.

Ja, zij kan niet anders dan verhardend en demoraliseerend op het hart des menschen werken, kan niet anders dan zijn zedelijk gevoel verstompen, tot eindelijk elke vonk van barmhartigheid en medelijden uitgebluscht is. De proeven op levende dieren met schandelijke wreedheid uitgevoerd, leeren ons, hoe de vivi-

sectoren hun menschelijk gevoel en geweten ten eenenmale tot zwijgen hebben gebracht. En is het wonder, dat bij de meesten hunner de inwendige stem des gewetens en des harten, alsmede het bewustzijn hunner verplichtingen jegens de gefolterde dieren, van lieverlede geheel insluiment, en door den brandenden dorst, om zich een wetenschappelijken naam te verwerven, eindelijk geheel verstikt?

Uit dit een en ander volgt dus, dat de vivisectie van zedelijk standpunt, daargelaten of zij nut aanbrengt of niet, beslist te veroordeelen is en als zoodanig, gelijk elk ander kwaad behoort bestreden te worden. Gesteld echter voor een oogenblik, dat zij werkelijk veel, zeer veel nut aanbracht — wat intusschen door vele groote geleerden wordt ontkend — ook dan nog ware zij op dezelve zedelijke gronden te verwerpen. Immers iets, dat gebleken is *zedelijk slecht* en dus ongeoorloofd te zijn, mag nimmer noodzakelijk worden geacht. Het nuttigheidsbeginsel kan en mag toch niet tot verontschuldiging dienen voor schandelijke daden, — het doel wordt toch door de middelen niet gerechtvaardigd. Waar ware anders de grens van het geoorloofde? Op het standpunt der vivisectoren evenwel schijnt elk middel geoorloofd, zoo het slechts nut kan aanbrengen; en zoo zoekt men het middel, — het martelen van levende dieren — door het voorgewend doel, ten nutte der lijvende menschheid, te rechtvaardigen.

Ware de vivisectie werkelijk om haar gefingeerd nut te verontschuldigen, dan heeft ook elke andere daad, zoo zij slechts nut kan aanbrengen, evenzeer op verontschuldiging aanspraak. Dan was het ook zedelijk geoorloofd, dat zeker beroemd schilder, de uitwerkselen willende bestudeeren van een gewelddadigen dood, een negerslaaf deed onthoofden, en dat een ander kunstenaar, die wegens zijn groot talent bij de kerk in hooge gunst stond, een ongelukkigen jongeling liet kruisigen, ten einde een geschikt model te verkrijgen voor een altaarstuk, dat den stervenden Christus voorstellen moest, — dan ware ook zeker berucht struikroover in zijn recht, toen hij zeide: ik heb slechts ketters bestolen, en wel met het doel, om de schatkist van de alleen zaligmakende kerk te stijven, — ja! ware de vivisectie met een beroep op haar nut te rechtvaardigen, dan is ook de leugen, ja! meened en alles geoorloofd, zoo het slechts nut of voordeel

aanbrengen kan. „Evenmin als we het recht hebben, zegt Dr. Maitland, ons te verrijken, tenzij op eerlijke wijze, evenmin hebben wij het recht onze kennis te vermeederen, tenzij door „wettige middelen.” — Door verminking zijner natuur, door vermoording van het zedelijk gevoel kan de mensch zijn waarheidszin en waarnemingsvermogen slechts verstompen. — Door onmensche-lijkheid maakt hij zichzelf onbekwaam, om de natuurwetten waar te nemen. — De menschheid kan niet gebaat noch bevoor- deeld worden door daden, die voor de rechtbank der zedelijkheid niet kunnen bestaan.

Het behoud van de gezondheid en het fysieke leven ware te duur gekocht, indien het ten koste der zedelijkheid verkregen moest worden. Groote ontdekkers onderscheiden zich door hun fijn gevoel en hoeveel schade is aan de wetenschap berokkend, door dat fijn gevoel te verstompen. — Door de menschelijke be- stemming, (d. i. de plicht, om in alles eerst *mensch* te zijn en daarna *vakman*) te miskennen, en het groote doel der wetenschap uit het oog te verliezen, heeft men uit kleingeestige beweeg- redenen (b. v. eerezucht en naijver) zich in materialistische detail- studiën verloren en verwaarloosd, — de praktische waarnemingen aan het ziekbed geraakten op den achtergrond — en nuttige lessen, die in oude geneeskundige boeken te vinden zijn, worden met minachting voorbijgegaan. Er is evenwel nog iets anders, wat ons dringt, ons met hand en tand tegen de vivisectie te verzetten: ik bedoel den schadelijken invloed, dien de practijk der vivisectie noodzakelijk op onze toekomstige geneesheeren uitoefenen moet. Huldigt de vivisectie de leer, dat het doel door de middelen gerechtvaardigd wordt, elk middel is dan ook geoorloofd, zoo het slechts dienen kan, een zeker doel te bereiken.

Door uitsluitend het nuttigheidsbeginsel te laten gelden, zou de vivisector zich ook gerechtigd kunnen achten, om idioten, misgeboorten of andere zeer onontwikkelde individu's te viviseceeren. Er is dan ook slechts ééne schrede tusschen het viviseceeren van dier en mensch. — Niet alleen goed onderrichte leeken, maar geneeskundigen zelfs hebben herhaaldelijk op de schadelijke gevol- gen der vivisectie gewezen, die zich maar al te zeer in de zieken- huizen openbaren. Zoo zegt Dr. Guardia: „Men neemt in de „hospitelen te veel proeven op zieken. Men kan niet gelooven,

„hoezeer de gewoonte van proeven te nemen op levende dieren, „op de operaties in de ziekenhuizen van invloed is.” — „Evenals „andere verboden hartstochten, zegt Edw. Maitland, neemt ook „de hartstocht voor proefnemingen op levende wezens toe en wordt „door deze proefnemingen gevoed. — De vivisectie heeft dermate „de overhand aan de geneeskundige faculteiten, dat de armen gevaar „loopen in het gasthuis slechts een laboratorium te vinden, waarin „zij zelven onderworpen worden aan allerlei pijnlijke en levensge- „vaarlijke proefnemingen, die niet in het geringste verband staan „tot hun eigen ziektegeval.” — En hoe kan het anders? Mannen toch, die gewoon zijn, dieren levend te ontleden, — die geen oog meer hebben voor het bloed, dat stroomt, noch een oor voor de smartkreten der slachtoffers, — mannen, in wie alle zedelijk en menschelijk gevoel zoo goed als uitgedoofd is, — wat zou hen weerhouden, om op zekeren dag als een geschikte gelegenheid zich voordoet, ook op het hoogstgeorganiseerde dier, den mensch, een proef te nemen? Heeft niet in vroeger tijd datzelfde beginsel Fransche geneesheeren te Montpellier er toe gebracht, om ter dood veroordeelde misdadigers te viviseceeren? En hieruit blijkt zonneklaar: de moraal van het Laboratorium en der operatie-zaal is dezelfde als die van het ziekenhuis; men slaat hier evenmin acht op het lijden der zieken, als daar op het lijden der dieren. Om u daarvan te overtuigen, vestig ik uwe aandacht op zekere Novelle, getiteld: St. Bernhard, Roman van een jongen Medicus door Aesculapius Scalpel, een zeer merkwaardig boek, dat wij een ieder kunnen aanbevelen, die achter de schermen van zekere Academische Ziekenhuizen een blik wil werpen. — De schrijver is een Engelsch Medicus, die alles uit eigen ervaring meedeelt en schildert, en wel van den materialistischen tijdgeest diep doordrongen moet zijn, daar het hem door de uitgave van dit werk, waarvan reeds een tweede druk verscheen, te doen is, om de schandelijke en gevaarlijke experimenten, waaraan de zieken in het St. Bernhard-Hospitaal te Londen gewaagd werden aan 't licht te brengen. In 44 hoofdstukken tracht hij de praktijken in dit ziekenhuis te beschrijven. Daartoe laat hij zekeren Harrowby Elsworth, een jongmensch, die arts wenscht te worden, optreden. Hij komt aan de Universiteit, toegerust met uitmuntende kennis en vol van ideale bezieling voor zijn gekozen vak zoowel als voor alles, wat goed en schoon en nuttig

is! Maar helaas! hij wordt door zijne mede-studenten, die in de snijkamer met hunne »objecten" van proefneming allerruwst omgingen, wel eenigszins bedorven. — Na verloop van 2 jaren werd den studenten toegestaan, zich ook praktisch aan het ziekbed te oefenen. In 't bijzonder was men er op uit, om te trepanneeren, dat is, den schedel te openen, het kniegewricht uit te snijden, de keizersnede te doen etc. en dat alles op patienten. Die operaties evenwel werden niet verricht, omdat zij voor de patiënten onmisbaar noodzakelijk waren, maar alleen tot onderwijs voor de studenten. Zag men geen kans, zekeren patient van het quasi noodzakelijke eener operatie te overtuigen en zijne toestemming te verkrijgen, dan werd een predikant geroepen, wien dan diets gemaakt werd, dat de een of andere operatie het eenige middel was, om den patient te redden. Deze richt zich dan tot den zieke en tracht hem van de noodzakelijkheid daarvan te overtuigen. Ook onze Elsworth had dagelijks gelegenheid, chirurgische kennis op te doen, tot hij eindelijk zelf practisch optreden, van elk ziektegeval verslag geven, en den voortgang der ziekte observeeren moest. Reeds bij zijn eersten gang door de ziekenzalen, bracht zeker Dr. Wilson hem aan het ziekbed eener vrouw, die kennelijk nog slechts kort zou leven. Op deze nu wil hij als chef der chirurgische-afdeeling onzen Elsworth een groote operatie toonen, ofschoon hij niet de geringste verwachting koestert, haar daardoor te zullen redden; hij wilde zijnen leerlingen slechts iets bizonders toonen.

In zulke gevallen zijn de ziekenverpleegsters wel onderricht om den patiënten te doen gelooven, dat de operatie noodzakelijk is. Aan de orde was de operatie eener »buiksnede". De zaak is onverantwoordelijk, zoo dacht Elsworth bij zich zelve, ofschoon hij het nauwelijks waagt zijne gedachten daaromtrent op de een of andere wijze te uiten. — Hij wist toch reeds, dat hij zich in St. Bernhard tegen dergelijke dingen moest harden.

Na de operatie volbracht te hebben, ging men verder. »Die vrouw daar," zeide Wilson, ziet scheel. Zij werd wegens het breken van een arm hier binnen gebracht; zij zal echter na eenige overtuigende woorden wel over te halen zijn, om een operatie aan het oog, die ik altijd zoo gaarne verricht, toe te staan. Trouwens, in de andere zaal ligt een vrouw op sterven, die een *prachtige* (!) ontsteking der gezichtszenew heeft, zij zucht wel een

weinig, als zij gestoord wordt; maar ik laat haar vóór de operatie een glas wijn geven en dat heeft ze gaarne. —

Vervolgens de zaal voor mannelijke patienten binnen getreden zijnde, maakte Dr. Wilson zijn leerling opmerkzaam op een man, die lag te sterven. „Hij kan nauwelijks tot morgen leven, maak daarom van de gelegenheid gebruik, en onderzoek hem met uw gehoorbuis een kwartier lang. Gij zult dan tonen vernemen, die bepaald *typisch* zijn.” Welk een ruwheid, een stervende nog in zijne laatste oogenblikken te storen! Kom nu eens in deze zaal, Elsworth, zeide de chef. Hier ziet ge een geval, met betrekking waartoe ik thans een proef neem. —

„Dezen man heb ik gedurende de laatste 70 uur tot aan zijn middel in een koud waterbad laten zitten, zooals gij ziet. In die houding eet hij, slaapt en leest, zonder er uit te komen.” Op de vraag, of de patient dit dan behaaglijk vond, antwoordde Dr. Wilson: „neen! dat kan ik nu juist niet zeggen; maar de proef is zeer interessant, er zal een buitengewoon bericht over geschreven kunnen worden. — Dit is wel het beste geval, waarbij ik deze behandeling heb beproefd. Drie andere zijn mij mislukt, maar deze zal het, geloof ik, wel uithouden.” Na verloop van het 2de jaar werd Elsworth tengevolge eener gelukkige praktijk eindelijk tot assistent benoemd en kreeg als zoodanig met lastige patienten te doen. Op zekeren dag wordt onverwachts een man binnen gebracht, die van een steiger was gevallen. Na hem onderzocht te hebben, besloot Dr. Wilson, hem het eene been af te zetten en wel volgens een nieuwe methode. De patient evenwel verzette zich daartegen, zeggende, dat hij zonder dat been vrouw en kinderen niet meer zou kunnen onderhouden. — Hij smeekte dus, van de operatie verschoond te blijven. Men moest, zeide hij, de wonde maar verbinden en hem laten gaan, God zou hem wel bijstaan of hem anders wel rustig laten sterven. Dr. Wilson was daartoe evenwel niet te bewegen. Wilde de man niet in de operatie toestemmen, dan moest de predikant O'Grady te hulp geroepen worden. Is de operatie dan werkelijk noodzakelijk? zoo vroeg de predikant. Beslist, was het antwoord, want ik sta er niet voor in, dat hij anders nog zal kunnen leven. Te goeder trouw tracht nu de predikant den man over te halen, wat hem ook gelukt. Dr.

Wilson floot nu een vroolijk deuntje voor zich heen, terwijl hij aan de kapitale operatie denkt, die hij nu verrichten kan. Nadat het been evenwel afgezet was, maakte Dr. Bishop, de opmerking zeggende: „ik had zeer goed kans gezien, het been nog te redden, maar het zou hard voor Dr. Wilson geweest zijn, indien ik hem die gelegenheid ter operatie ontnomen had.” — Zietdaar eenige vruchten der vivisectie. Nog op meer dergelijke gevallen zou ik u kunnen wijzen, indien de tijd het toeliet. Hoe duidelijk blijkt hieruit, hoe verstompnd en demoraliseerend de vivisectie werkt. Trouwens, dat men ook menschen viviseceert, is psychologisch zeker te verwachten. Want de verregaande, schier grenzelooze hardvochtigheid, die den vivisectoren als tot een tweede natuur geworden is, beroept zich, waar het proeven op menschen geldt, op dezelfde gronden, als bij de proefnemingen op dieren, op het belang der wetenschap n. l. en het gefingeerd nut voor den mensch. En nog te meer kunnen wij verwachten, dat men ook menschen viviseceert, daar het menschelijk organisme voor de physiologische kennis en geneeskundige behandeling van den mensch zelve, logisch geredeneerd, oneindig geschikter is, dan het dierlijk lichaam, dat van het menschelijk organisme in velerlei opzicht zoo hemelsbreed verschilt. —

En is het dan wonder, dat men over 't algemeen, vooral de armen, met huivering aan de ziekenhuizen denkt, en vreest, daar binnen te treden?

Vraagt gij, of dergelijke dingen ook bij ons geschieden? Ook in ons vaderland is de vivisectie in vollen gang, ook in de ziekenhuizen onzer hoogeschoolen, die de draagsters moesten zijn van ware wetenschap en beschaving, komen misschien dergelijke gevallen voor; de moraal van het Laboratorium is de moraal van het ziekenhuis; dat kan niet anders en nu moogt Gij zelve uwe gevolgtrekking maken. Maar wie zal ons openbaren, wat daarbinnen geschiedt? Dat blijft alles, evenals de gruwelen der vivisectie, met een sluier bedekt. Er is van regeeringswege geen de minste contrôle, evenmin als er contrôle in het Laboratorium is. En geen wonder, want de vivisectie groeit op den bodem van het Materialisme. De vivisectie vertegenwoordigt een *régime*, dat door en door materialistisch is. Alle vivisectoren nagenoeg toch zijn voorstanders van de Leer der Evolutie, wel te verstaan volgens

die materialistische richting, — die een almachtigen Schepper buitensluit, en het ontstaan aller dingen toeschrijft aan de onbewuste natuur, aan stof en kracht. *) Volkomen stem ik dan ook in met de woorden van den Heer de H., waar hij in No. 19 van Patrimonium van 7 Maart j.l. over de Vivisectie sprekende, zegt: „wel verre van een weldaad is zij — en wij hebben hier zeker het „overgrootste deel van ons volk aan onze zijde — een godonteerd „schandaal te achten, eene medische operatie, die alle menschelijk gevoel uit ter aard in het hart van onze medische studenten, in wier „tegenwoordigheid zulke proeven genomen worden, dooft en uitbluscht, „en dus zeer demoraliseerend inwerkt op de toekomstige praktijken „onzer nieuwe doctoren en heelmeeesters. Doch boven dit stuitende „tegen alle waarachtig menschelijk medegevoel, dat de vivisectie als „zoodanig heeft, — is er nog een andere factor in heel deze proefneming op levende dieren, waarvoor de oogen onzer mede-christenen „wel geopend mogen worden. Die andere factor schuilt in de algeheele „gelijkstelling van den mensch aan het dier, door den gruwel der „vivisectie. Wat wil de moderne wetenschap anders, dan ons te verstaan geven: de mensch is een hoogontwikkeld dier en wat dus op „een dier gelijk, behoeft straks in een gegeven ziektegeval op den „mensch toegepast, ten einde hem, zooals men voorgeeft te redden, wat „bij verzuim van zulk eene proef hoogwaarschijnlijk niet mogelijk is!” — De heeren vivisectoren erkennen dan ook geen objectieve zedewet, voortgekomen uit een onveranderlijken, goddelijken wil, maar slechts een zedelijkheid, die het uitvloeisel is van de gewoonten en conventies der menschen, die verschillen, al naar gelang van tijd, plaats en volk. De begrippen van rechtvaardigheid, medelijden etc. verschillen naar gelang van het temperament van elk individu, en worden door fysieke en toevallige oorzaken beheerscht. En wat beteekent dan het woord „menschheid” in welker belang de vivisectoren voorgeven proeven op levende dieren te nemen? Die menschheid bestaat volgens hen in niets anders, dan in een bijzonderen physischen vorm van schepselen, die met den aap van een gemeenschappelijke diersoort afstammen, maar bij wie de organen ,

*) Zie de Aanteekening in de Bijlage waar ik tot verklaring van het wijsgeerig standpunt van den Bond het woord geef aan een medewerker van „*Androcles*”.

de bouw der beenderen en hersenen slechts een hooger en vorm van ontwikkeling vertoonen. De geloovige school daarentegen erkent een Schepper, die alles heeft geschapen, — regeert, onderhoudt en bestuurt, — uit wiens hand ook de redelijke en zedelijke mensch is voortgekomen, wien Hij zijne wet gegeven heeft, de mensch, die krachtens zijne zedelijke meerderheid hooger staat dan het redeloze dier; waaruit volgt dat daden, zooals wij die onder den naam van vivisectie hebben leeren kennen, ook zelfs indien daardoor fysiek menschelijk leven gered kon worden, van het standpunt der menschheid beschouwd, niet te rechtvaardigen zijn.

De voorstanders der vivisectie trachten de zedelijkheid terug te brengen tot het peil van oorspronkelijk instinct, van het zuiver dierlijk bestaan, nl. het behoud des levens tot elken prijs. Zietdaar M. H. de werelddeschepping, die zich tegenwoordig al meer en meer uitbreidt. Zietdaar de werelddeschepping, die aan onze 4 hoogescholen op den troon zit en den toon aangeeft. En kan het dan anders, of onze medische studenten, die in zulk een atmosfeer opgeleid worden, moeten zedelijk achteruitgaan, (*) ja! ten slotte geheel verdorven worden? Waar de leermeesters voorgaan, daar volgen de leerlingen, en moeten zij den demoraliseerenden invloed der vivisectie ondervinden.

Met het oog nu op dien materialistischen tijdgeest, ware het een volstrekt onbegonnen werk om te trachten met de voorstanders der vivisectie door mondelinge bespreking tot een vergelijk te komen. Hunne en onze grondbeginselen verschillen te veel. Te vergeefs zou het daarom zijn, hun een juist begrip van het eigenlijk wezen hunner daden te willen bijbrengen, daar juist hunne hersens, door de wetenschappelijke epidemie der vivisectie aangetast, niet toerekenbaar zijn. En waar de tijdgeest alzoo op dwaalwegen is geleid, waar de Hoogescholen het voorbeeld geven van dien verkeerden zin, waar het onmogelijk is, om met de wapenen des gevoels, in de harten der vivisectoren, die als met een pantser omgeven zijn, in te dringen, waar helaas ook de kerken van ons vaderland en zoo velen harer

(*) Qui proficit in literis, sed deficit in moribus, plus deficit, quam proficit!

predikanten het gevaar niet inzien en te zwak zijn, het te bekampen, waar de dagbladpers onder den materialistischen invloed der Academiën medeplichtig wordt aan het kwaad, daar blijft ons als laatste redmiddel slechts over, het voorbeeld van Jezus te volgen, om ons te wenden tot de scharen, de barmhartigen, de zachtmoedigen, de reinen van hart, de ware kinderen Gods, die niet vergeten hebben, dat God liefde is; door hen heeft Christus het koninkrijk der hemelen gesticht; ja! het Evangelie heeft de Academiën gesticht en zal, al zou ook geheel de wereld tegen ons samenspannen, in staat zijn de Academiën te hervormen. De wetenschap op zich zelve toch kan en zal er niet bij verliezen, zoo de gruwelen der vivisectie afgeschaft worden; integendeel, zij zou er bij winnen; want zedelijkheid staat boven wetenschap. Wij richten ons derhalve rechtstreeks tot het geweten des volks, als zijnde de eenige weg om het doel te bereiken. Toen in vroeger tijden de priesters van de kerk der middeleeuwen door middel van de inquisitie de menschen martelden en verbrandden voor het heil hunner ziel, toen heeft men zich niet tot de hoogste kerkelijke autoriteiten gewend, om aan dien gruwel een einde te maken. De priesters van den godsdienst der Middeleeuwen wisten even goed als de hedendaagsche priesters der wetenschap schoonklinkende argumenten te vinden, om hun handelingen als noodzakelijk en geoorloofd te rechtvaardigen. En toch werd de strijd tusschen kerk en wereld door het leekenpubliek ten nadeele van de leden der kerkelijke corporatie beslist; en nog nimmer heeft men reden gehad, zich over de opheffing van kerker, pijnbank en brandstapel te beklagen. — Men moge dan al heden ten dage de moderne inquisitie eveneens verdedigen, ook zij zal eenmaal, wanneer geheel het Nederlandsche volk de afschuwelijkheid daarvan ingezien zal hebben, onder hooger bijstand tot het verleden behooren. Daartoe is het ons allereerst te doen, het publiek met de gruwelen der vivisectie bekend te maken, want dat is dringend noodig. Hoe toch zal het anders die gruwelen kunnen verwerpen? en daarom: ons volk moet weten, waarin de vivisectie bestaat, en onder welk een leugenachtig masker zij voortgezet wordt! Juist daarin toch, dat zoo weinigen slechts weten, wat vivisectie is, ligt de kracht der vivisec-

toren en de reden van haar voortbestaan; die onkunde is als 't ware de grond, waarin de boom der vivisectie groeit. — Men houdt daarom het publiek zooveel mogelijk dom en draagt nauwlettend zorg, dat die gruwelen niet aan het daglicht komen. Daaruit is ook te verklaren, dat ik op mijne vraag, aan de pedels onzer 4 Hoogescholen gedaan, of er veel geviviseceerd werd, een ontwijkend antwoord kreeg. Men hoedde zich wel, die dingen te openbaren. Men houdt die gruwelen dus liever geheim, ziet er liever het daglicht niet op vallen, daar men de duisternis liever heeft dan het licht. Vandaar, dat men nooit van proeven op levende dieren hoort, en zoo het publiek dom wordt gehouden.

En helaas! daarvan zien wij de droevige vruchten in de onkunde van zoovelen, die zoo goed als nooit van de vivisectie hoorden. Bewaren dus de physiologen in ons vaderland een doodelijk stilzwijgen over de gruweldaden, die zij verrichten, — waken zij zorgvuldig, dat geen enkele proefneming ooit onder de oogen van het publiek kome — treden zij voortdurend menschelijkheid en zedelijkheid als met voeten, door de gruwelen, die zij verrichten, en dat alles onder het bedriegelijk masker van liefde tot den mensch en bevordering der wetenschap — wij zullen voortgaan, gelijk wij begonnen zijn, hunne schanddaden aan het licht te brengen, door in die folterkamers der wetenschap een helder licht te doen vallen, en hun dat masker van het aangezicht te rukken, opdat het publiek hen in hun ware gedaante aanschouwe. Of wordt daarbinnen in die Laboratoria niet de spot gedreven met alle zedelijk en menschelijk gevoel — dáár de mensch niet verlaagd tot verre beneden het dier, — worden daar geen gruwelen gepleegd, die niet alleen de vivisectoren zelve, maar de geheele menschheid, ja den Schepper onteeren?

En al is het ook, dat het materialisch ongeloof onzer dagen geen goddelijke vergelding wil erkennen en brutaalweg voortgaat den Schepper in zijne schepsels te onteeren, — er zal huns ondanks een dag van vergelding aanbreken, die de misdadigers straffen zal. Ja! reeds in dit leven wordt die vergelding menigmaal openbaar. Zoo overleed de bekende vivisector Dr. Reid onder vreeselijk lijden door kanker aan de tong. Door berouw geprangd, bekende hij meer dan eens aan degenen, die zijn

ziekbed omringden, dat hij zijne kwaal als eene straf Gods moest beschouwen, daar hij, een bijzondere studie van de tongspieren makende, daarbij honderde honden doodgemarteld had; en om niet meer te noemen, herinneren wij u nog slechts aan Dr. Alb. Haller en Prof. Nicolai Pirogoff, 1881 gest., die beiden op lateren leeftijd van de herinnering aan de vele door hen ter doodgemartelde dieren zwaarmoedig werden.

De laatste zegt o. a. in zijne Memoire, getiteld: *Levensvragen*, "het volgende: „*Dertig jaar geleden, beschouwde ik elk medelijden met de ter dood gemartelde dieren en elke gehechtheid aan hen, als sentimentaliteit. De tijd evenwel brengt in vele dingen verandering, en ik, die vroeger geen medelijden met ter dood gemartelde dieren had, zou thans met geen mogelijkheid uit wetenschappelijke nieuwsgierigheid een hond levend kunnen opensnijden; nu eerst kan ik gelooven, wat ik vroeger niet gelooven wilde, dat Dr. Haller op lateren leeftijd zwaarmoedig werd en dat toeschreef aan de vele vivisecties, die hij verrichtte.*"

Zietdaar eenige voorbeelden, waaruit blijkt, hoe de stem des gewetens, al werd zij ook een tijdlang onderdrukt, niet voor altijd tot zwijgen gebracht kan worden, en wat er verder uit blijkt is dit: dat de vivisectie in lijnrechten strijd is met de menschelijke natuur. Niet ten onrechte noemde Victor Hugo de vivisectie eene misdaad, niet ten onrechte noemde Dr. Lee haar zoo afschuwelijk en duivelsch, dat God, de Schepper des Heelals, zulke beulen met den eeuwigen dood straffen zal en dat het volk moet zeggen: wij eischen, dat van nu aan, aan die gruwelen een eind gemaakt en elke vivisectie op een schepsel Gods, als misdaad gestraft worde.

En geen wonder, stellen wij ons de folteringen, die de dieren in de Laboratoria hebben door te staan, voor, welk eene gedachte, dat zulke dingen geschieden niet bij toeval, niet in verafgelegen of onbeschaafde landen, maar in ons vaderland door zelfbewuste, vrijwillige, systematische, ja! zelfs door de Regeering toegelaten en bevorderde handelingen; dat is het, wat de gedachte doet ontstaan, dat alles wél beschouwd: de vooruitgang, de beschaving der menschheid toch eigenlijk niet veel meer dan een hersenschim, een ijdele, zinnelooze waan mag heeten. Het is niet alleen de vivisectie, het zijn niet

alleen hare stomme slachtoffers, die de vivisectie aanklagen!

„Hoe menig menschenhart, zegt Dr. Anna Kingsford, is van één gereten, hoe menig menschenleven is verbitterd, — hoeveel onschuldige vreugde is verstoord en vernoot, door het bewustzijn, dat er dagelijks in de tempels van de moderne Hecate der zoogenaaemde wetenschap zooveel onbeschrijfelijke gruwelen worden gepleegd! Mij is meer dan één buitengewoon door de natuur be- gaafd man bekend, wiens carrière gebroken is en wiens streven van het eigenlijk en natuurlijk doel afgewend werd, omdat de strijd tegen wetenschappelijke wreedheid al zijn energie, al zijne vermogens in beslag nam, en die in stede van een schitterende plaats te bekleeden onder de letterkundigen of kunstenaars, zich met hart en ziel gewijd heeft aan de bestrijding van de schandelijke feiten, wier donkere schaduw al de vreugde en het licht zijns levens verduisterd heeft! — Dat is in 't algemeen ook mijne ervaring, en daarom hoop ik, wat in mijn vermogen is, — aan te wenden, teneinde dien gruwel te bestrijden. En voegen de mannen der wetenschap ons toornig toe: waarom bemoeit gij u met onze onderzoekingen, waarover gij niet oordeelen kunt? met nog grootere verontwaardiging antwoorden wij hun: „Met welk recht overtreedt gij de grenzen der menscheijkheid en werpt een schandvlek op geheel de menschheid? Helaas! de mannen der wetenschap toonen onbekwaam te zijn, de verplichtingen te begrijpen, die de zedewet aan iedereen oplegt; indien het dus geoorloofd is, met betrekking tot de physiologie het groote publiek als uit onbevoegde beoordeelaars bestaande te beschouwen, dan kan met evenveel recht hetzelfde gezegd worden van de vivisectoren ten opzichte van de grondbeginselen der zedeleer. — Maar helaas! de vivisectoren bedrijven hun schandelijk handwerk zelfs onder de bescherming der wet.

En hoe onrechtvaardig is de bestaande wet. De arme man, die het trekdier, waarmee hij zijn levensonderhoud verdient, overmatig belast, wordt gestraft, maar de professor die honderde levende schepsels ontleedt, wordt beschermd. — Welk een onrechtvaardigheid zulk een armen man te straffen, die, hoe hij zijn dier ook moge mishandelen, toch nog altijd verre, oneindig verre beneden de wreedheid blijft, die in het Laboratorium wordt begaan! De regeering handelt hier schromelijk inconsequent

en heeft geen zedelijk recht, gewone dierenmishandeling te straffen, zoolang zij de gruwelen der vivisectie laat voortbestaan! Men meet met twee maten! Ja, de Regeering geeft aanleiding tot openbare ergernis. De kleine dieven laat men hangen, maar de groote dieven laat men loopen! En toch wreedheid blijft wreedheid! om het even, of zij onder den dekmantel der wetenschap wordt gepleegd of niet. Eén van beide: of er is *geen kwaad* in het mishandelen van dieren — en *dan* is het ongerijmd wetten te maken, die hen beschermen — of de man die een *levend dier* in het Laboratorium ontleedt, verdient evenzeer straf, ja hooger straf nog, dan de man, die op straat een dier mishandelt.

En nu kom ik ten slotte tot u met de vraag: Kunt gij, na al 't geen gij heden avond gehoord hebt, nog een oogenblik de vivisectie goedkeuren en tegenover dien gruwel nog langer lijdelijk blijven? — Zult ge u nog langer laten verblinden en misleiden door de bedriegelijke taal der vivisectoren, die u zoo veel nut beloven, maar het tot nog toe schuldig gebleven zijn? Kunt gij nog langer die helse gruwelen mede aanzien, waar gij ze als godontearend en menschverlagend hebt leeren kennen en weet, wat er geschiedt? Moogt gij, die een deel uitmaakt van het Nederlandsche Christenvolk, door langer lijdelijk te blijven en de handen in den schoot te leggen, medewerken, om de schande van dat volk te vergrooten?

Daarom, in naam van godsdienst en zedelijkheid roep ik u tegen de afgrijselijke vivisectie ten strijde op.

De storm der verontwaardiging, die overal in het buitenland reeds tegen de vivisectie losgebarsten is, wordt Gode zij dank! na door een lange, doodelijke stilte voorafgegaan te zijn, ook in ons land gehoord. Er beginnen zich al meer en meer stemmen te verheffen, die tegen haar getuigen! Die stemmen evenwel moeten zich steeds krachtiger en luider doen hooren, en dat zal geschieden, naarmate die gruwelen meer en meer aan 't licht gebracht en de oogen van het publiek voor de eerlooze en verachtelijke praktijken der vivisectie in ons vaderland geopend worden. Zoolang die gruwelen voor het publiek bedekt worden met den ondoordringbaren sluier der wetenschap, zal het wel uiterst moeielijk blijven, het publiek op de hoogte der zaak te brengen en te bezielen met lust en ijver, om daartegen te strijden. Maar wan-

neer die dichte sluier met moedige hand van één wordt gereten en de wreedheden der vivisectie in hare naakte afschuwelijkheid aan het licht gebracht en aan de kaak gesteld worden, wanneer de zonnestralen der openbaarheid eindelijk de donkere muren verlichten der folterkamers, waarin, gedekt door de vlag der wetenschap en onder de leugenachtige verklaring der noodzakelijkheid voor menschelijk welzijn, onuitsprekelijke gruwelen en misdaden tegen de zeden bedreven worden dan, maar ook dan alleen mogen wij zeer zeker vertrouwen, dat de storm der verontwaardiging in ons vaderland niet rusten zal eer hij die ergernis heeft weggevaagd.

Daarom, Christenen in Nederland! Getuigt, protesteert tegen eene dusgenaamde wetenschap, die onder eene schoone vlag, eene schandelijke lading dekt, die menschelijkheid en zedelijkheid met voeten tredende, geen middel, hoe slecht ook, ontziet, zoo het slechts dienen kan, om haar doel te bereiken, tegen eene wetenschap, die niet anders dan schadelijk en demoraliseerend op de harten onzer toekomstige geneesheeren kan werken, tegen de vivisectie, die wel onder Kanibalen, maar niet in een beschaafd land thuis behoort en een smet op ons vaderland, een smet op onze hoogeschoolen, een smet op ons christendom en een smet op de beschaving werpt. Tracht allen met wie gij in aanraking komt, van het zedelijk slechte en onmenselijke der vivisectie te overtuigen. Het zedelijk argument zal een krachtig wapen zijn in uwe hand, waarmee gij elken aanval af kunt slaan.

Laat u niet ontmoedigen, wanneer gij misschien hier of daar als tot een doove spreekt, maar gaat met het oog op God gemoedigd voort. Eenmaal toch zal de overwinning aan onze zijde zijn, — eenmaal, hoe lang het misschien ook duren moge, zal het kwaad door het goede overwonnen worden, — eenmaal zal, al zullen wij misschien het niet aanschouwen, een volgend geslacht maaien 't geen wij en misschien ook zij nog, gedeeltelijk hebben gezaaid. Dat heerlijk vooruitzicht, die schoone toekomst, de innerlijke overtuiging, dat gij strijdt een goeden strijd, doe u medewerken, opdat de schandelijke vivisectie weldra als een schadelijk onkruid, met wortel en tak uitgeroeid worde. Gaan wij de geschiedenis van de Inquisitie en de slavernij en het Despotisme na, dan zien

wij de toekomst met vertrouwen tegemoet. Er is een beter Evangelie dan dat van intellectueele kennis, er is een hooger wet dan die van fysieke nuttigheid. En daarom, doen wij slechts wat wij kunnen, en de Heer zal doen, wat wij niet kunnen. Wij hebben een strijd aanvaard, dien wij niet zullen laten varen voor de overwinning is behaald, een strijd eindelijk, waarbij de Almachtige aan onze zijde staat; en waar Hij voor ons is, wie zal tegen ons zijn?

De Nederlandsche Bond tot bestrijding der Vivisectie stelt zich geen partij in dogmatische en wijsgeerige vragen, die in haar eigen sfeer tot oplossing moeten gebracht worden. Hij staat op den bodem der zedelijkheid, die wel in strijd kan wezen met een eenzijdig ontwikkeld verstand, maar niet met de Rede. Terwijl wij een beroep doen op de menscheit van ieder mensch, die wij hooger stellen dan de speciale geleerdheid van een vakman of den ijver van het dogmatisme, is de hulp van alle oprechte menschen — en dierenvrienden ons welkom, hetzij ze hunne kracht putten uit hun kerkelijk geloof, of uit hunne wijsgeerige overtuiging of uit hun natuurlijk menschelijk gevoel. Ten bewijze dat Androcles, de eigenlijke Stichter van onzen bond, geenszins een onvoorwaardelijk bestrijder is der Evolutie-leer, maar alleen van die materialistische richting, wier praktische gevolgen zich in de Vivisectie zoo vreeselijk openbaren, laten wij hier een opstel uit ons tijdschrift volgen, waarin de twee meest strijdige richtingen der afstammingsleer beknopt tegen elkander worden overgesteld:

De ontwikkelingsgeschiedenis in het Dierenrijk.

Intusschen heeft Rombouts *de ontwikkelingsgeschiedenis in het Dierenrijk* op de dagorde gesteld, en zijne schoone gedachte, die wij met vreugde hebben begroet, blijkt nu de blik geweest te zijn van een Ziener die aan Androcles den weg der toekomst wijst. Het voornemen, dat hij niet zooveel liefde koesterde en ons zoo hartelijk aanbeval, maar slechts voor een klein deel mocht verwezenlijken, wordt nu voor ons het testament van een trouwen medestrijder, die op zijn post is bezweken, dat wij met vrome liefde aanvaarden en naar ons beste vermogen willen helpen ten uitvoer brengen.

De groote waarheid door Rombouts in zijne laatste schoone studie verkondigd is deze, dat men de uitkomsten van het jongste natuurwetenschappelijk onderzoek veilig kan aanvaarden, zonder dat men tot het atheïsme van Haeckel, Carus, Sterne, Büchner en hunne geestverwanten behoeft te vervallen.

Maar het blijft toch zeer opmerkelijk dat de afstammingsleer, door materialist en idealist met gelijke geestdrift verdedigd, voor den een een tuighuis wordt voor het ongelooft, voor den ander een opleiding tot vrome aanbidding. Wat is daarvan de reden? Ter beantwoording van die vraag moeten wij kort en bondig de grondstellingen vermelden, waardoor materialist en idealist tegen elkander overstaan.

1e. Volgens den materialist is de oorzaak der wereld een onbewuste kiem, waaruit zich al het bestaande ontwikkelt evenals de plant uit het zaad.

De idealist ontkent dit niet, maar beweert dat die kiem geschapen is door een persoonlijk zelfbewust Opperwezen, met wien de mensch zich verwant voelt als het kind met zijn vader. Die schepping is geschied met een wijs en liefderijk doel en volgens een volmaakt plan. Maar de materialist die geen God erkent wil ook niets weten van een redelijk doel dat aan de Schepping heeft voorgezeten. Het Heelal, beweert hij, ontwikkelt zich volgens vaste wetten, en alles wat geschiedt is noodzakelijk; maar een redelijk doel erkent hij niet.

2e. Volgens den materialist bestaat er maar één wezen, en dat wezen is stof; die stof wijzigd zich tot in het oneindige; en in hare voortgaande ontwikkeling verkrijgt zij een fijnheid zooals wij waarnemen in de menschelijke rede, die de bewonderenswaardigste gewrochten van kunst en wetenschap voortbrengt, maar toch is die rede gesublimeerde Stof.

Volgens den idealist zijn Geest en Stof twee verschillende bestanddeelen, die wel nauw verwant, maar toch ook tegen elkander gekeerd zijn; al wat aanzijn ontvangen heeft bestaat uit geest en stof; God is de eenige zuivere geest, Hij is de Schepper der stof; maar alle schepselen blijven voor immer in het dualisme van Geest en Stof bevangen.

3e. Volgens den materialist wordt ieder levend wezen door den dood opgelost. Als zenuwen en hersenen ophouden te werken, houdt ook gevoel en gedachte op. Met de ontbinding van het stoffelijk organisme vervalt ook persoonlijkheid en zelfbewustzijn. De ziel kan na den dood des lichaams niet voortleven, omdat een van het lichaam onafhankelijke ziel niet bestaat.

Volgens den idealist wordt alleen het lichaam der levende wezens ontbonden, maar verlaat de ziel het stoffelijk hulsel, om in een volkomener organisatie een nieuw en hooger leven te beginnen.

De vraag wordt nu, wat de dierenbescherming met die verschillende wijsgeerige stellingen te maken heeft? En waarom de dieren vrienden ge-roepen worden in dien strijd partij te kiezen?

Ons antwoord is, dat het dierenrijk het groote slagveld is, waar de strijd uitgestreden moet worden; en zoo het gelukken mag den strijd in den zin van het godsdienstig geloof te beslissen, dan zal er een overwinning behaald zijn die voor opvoeding en onderwijs, en voor de menschelijke behandeling der dieren de heilzaamste gevolgen moet hebben."

Onzen denkenden lezers bevelen wij aan het geheele opstel te lezen (*) waarvan de strekking is om de aandacht, vooral van onderwijzers en opvoeders, op het zieleleven der dieren te vestigen, als een schoone aanleiding om kinderen menschelijkheid te leeren en hun waarnemingsvermogen te ontwikkelen en zoo te reageeren tegen de ruwheid der vivisectoren, die de

(*) Dierenliefde en Onderwijs in 4 vervolgartikelen, *Androcles* Afh. Jan. — April, 1889, H. L. Smits den Haag. Abonnement f 1,90.

lichamen der dieren, als waren het stukken hout of steen, met snijden, zagen, branden, verwoesten en vernielen.

De noodzakelijkheid om de afstammingsleer in hare verschillende richtingen te bestudeeren, blijkt reeds uit de werken harer beide stichters, Alfred Russel Wallace en Charles Darwin, bij wie men de kiemen moet zoeken van die strijdige richtingen, waarin de beoefenaars dier leer uit elkander zijn gegaan. Maar hier blijkt ook hoezeer de materialistische richting de overhand heeft in den tijdgeest en hoe weinig het godsdienstig geloof onzer hedendaagsche christenen in staat was die strooming te stuiten, laat staan te overwinnen. Wat mag wel de reden zijn dat, terwijl de werken van Darwin alomtverpreid zijn, het schoone werk van Wallace »Contributions to the theory of Natural Selection« (*) zoo weinig bekend is?

Het is thans schaarsch geworden en nog slecht antiquaar te verkrijgen.

Ons exemplaar heeft ons f 12,— gekost, maar het tiende hoofdstuk alleen, waarin de schrijver aantoonde, »Wat de natuurlijke teeltkeus niet vermag" en de »slotom" opmaakt »van de ongenoegzaamheid der argumenten der natuurlijke teeltkeus om reden te geven van de ontwikkeling des menschen« — is met geen goud te betalen.

Het Godsbegrip van Darwin is zoo gebrekkig, de rol die hij den Schepper in de Schepping toekent is zoo beperkt, dat zijn vurigste leerling en apostel Ernst Haeckel logisch meende te handelen, door zulk een Schepper geheel op zij te zetten en het geheele begrip van »Schepping« te vervangen door dat van een noodzakelijk »Evolutie-proces«.

Wallace daarentegen, terwijl hij de waarheden der afstammingsleer door menigte van oorspronkelijke waarnemingen en feiten bevestigt, voelt toch de ongenoegzaamheid dier enkele waarheden om alle en vooral de »belangrijkste« verschijnselen, n.l. die van het zieleleven te verklaren. Als nauwgezet waarnemer, als diepzinnig wijsgeer vindt hij een volkomene verklaring alleen in het Goddelijk Albestuur. Maar dit was voldoende om hem door de meerderheid zijner vakgenooten te doen verloochenen. Maar waar zijn de Christenen die het voor hem hebben opgenomen?

Wie het onderwerp verder wil bestudeeren, leze in Androcles nog de opstellen: *De onderlinge vernietiging der levende wezens*; *De Dieren*; bij Zschokke: *De geleidelijke opklimming in de Schepping*, in zijn schoon werk: *Gods grootheid en goedheid in de natuur*; verder Flammariön. *Dieu et la Nature* René Caillé, *Dieu et la Création*; D. Burger, *De mensch en zijne bestemming naar de uitkomsten der ervaringswetenschap* en de daar aangehaalde geschriften. En wie dan nog lust mocht hebben om de Evolutieleer te bestudeeren bij Aristoteles, Leibnitz, Lessing, Goethe, Herder, Bonnet, kan zich overtuigen, dat hij ook op dien weg van onderzoek overvloedige stof kan vinden tot versterking van zijne godsdienstige overtuiging.

TERENTIUS.

(*) Londen, Macmillan and Co. 1870